

БІРТҰТАС ТӘРБИЕ

Орта білім беру
ұйымдарында Біртұтас
тәрбие бағдарламасын
іске асыруды зерттеу
әдіснамасы

2024

<https://uba.edu.kz/ru>

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ОҚУ АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ
Ы. АЛТЫНСАРИН АТЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ БІЛІМ АКАДЕМИЯСЫ

ОРТА БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА БІРТҰТАС ТӘРБИЕ
БАҒДАРЛАМАСЫН ІСКЕ АСЫРУДЫ ЗЕРТТЕУ ӘДІСНАМАСЫ

Астана 2024

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Ғылыми кеңесімен баспаға ұсынылды (2024 жылғы 19 наурыз № 1 хаттама)

Орта білім беру ұйымдарында Біртұтас тәрбие бағдарламасын іске асыруды зерттеу әдіснамасы. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2024. – 80 б.

Орта білім беру ұйымдарында біртұтас тәрбие бағдарламасын іске асыру әдіснамасын зерттеу мектептердегі тәрбие жұмысын жақсартуға және баланың үйлесімді дамыған тұлғасын қалыптастыру үшін жағдай жасауға маңызды қадам болып табылады.

Мектептердегі орта білім беру ұйымдарында біртұтас тәрбие бағдарламасын іске асыруды зерттеудің әзірленген кешенді әдістемесі педагогтерге: өз мектебіндегі орта білім беру ұйымдарында біртұтас тәрбие бағдарламасының тиімділігін бағалауға және тәрбие жұмысын жетілдіру жөнінде негізделген шешімдер қабылдауға, сондай-ақ орта білім беру ұйымдарында біртұтас тәрбие бағдарламасын іске асырудың проблемалары мен перспективаларын анықтауға мүмкіндік береді.

*Тәрбие – ұрпақты биік мұратқа
жетелейтін сапалы білімнің тұғыры.
Адам жанын игілікпен, ізгілікпен қуаттандырып,
адами құнды қасиеттермен қанаттандырады.*

Ж.Аймауытов

Кіріспе

Қазіргі уақытта білім беру кеңістігінде білім алушылардың академиялық білімен қатар, олардың тұлғалық қалыптасуына, әлеуметтік ортаға бейімделе алу қабілетіне және өзгермелі әлемде өмір сүруге дайындығына да назар аударылып жүр. Осыған байланысты білім беру ұйымдарындағы тәрбие жұмысын дұрыс ұйымдастыру арқылы олардың мінез-құлықына, дағдыларына оң ықпал етуі де маңызды болып табылады.

Мемлекет басшысы Қ.К.Тоқаев Түркістан жерінде өткен II ұлттық құрылтайда «Әділетті Қазақстан – адал азамат» [1] атты сөйлеген сөзінде жастарды жаһанданудың қатерлі ықпалынан барынша сақтап, ұрпақ тәрбиесіне ықпал ететін шараларға баса мән беруіміз керектігіне, жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды дәріптеу маңыздылығына аударған болатын. Бұл біртұтас тәрбие бағдарламасының да өзектілігін айқындай түсті.

Біртұтас тәрбие бағдарламасы қазіргі заманның сын-тегеуріндеріне жауап береді және жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген еңбекқор, адал, саналы, жасампаз азаматты тәрбиелеуге бағытталған бірі болып табылады. Алайда, осы Біртұтас тәрбие бағдарламасының тиімділігін және білім алушылардың тұлғалық дамуына, оқу процесіне нақты әсерін бағалау үшін жан-жақты талдау жүргізу қажет. Мұндай талдау Біртұтас тәрбие бағдарламасының пән мазмұны арқылы іске асырылуын, оның білім алушылардың жеке және әлеуметтік дамуына әсерін анықталу қажет. Бұл Біртұтас тәрбие бағдарламасының сәтті жүзеге асыруға ықпал ететін немесе кедергі келтіретін факторларды анықтауға мүмкіндік береді.

Біртұтас тәрбие бағдарламасы шеңберінде ұйымдастырылған іс-шаралар білім алушылардың мінез-құлқы мен ұстанымдарындағы нақты өзгерістермен қалай байланысты екенін түсіну маңызды. Сондықтан Біртұтас тәрбие бағдарламасы оқу-тәрбие процесінің тиімділігін арттыруға ықпал етуі үшін қандай жағдайлар қажет екенін зерделеуге назар аударылатын болады.

Мақсаты: орта білім беру ұйымдарындағы Біртұтас тәрбие бағдарламасының тиімділігін талдау, оның білім алушылардың тұлғалық және әлеуметтік дамуына әсерін зерттеу жұмысын ұйымдастырудың әдіснамалық негіздерін әзірлеу.

Зерттеу объектісі: Біртұтас тәрбие бағдарламасын іске асырып жатқан орта білім беру ұйымдары.

Зерттеу пәні: орта білім беру ұйымдарында Біртұтас тәрбие бағдарламасын іске асыру процесі.

Зерттеу шеңберінде бағдарламаны енгізу тетіктері, тәрбие жұмысының әдістері мен тәжірибесі, білім алушылардың тұлғалық және әлеуметтік

дамуындағы өзгерістер, сондай-ақ тәрбие мақсаттарының оқу және оқудан тыс процестерге интеграциялану дәрежесі қаралатын болады. Бағдарламаның оқушыларда қажетті қасиеттер мен құндылықтарды қалыптастыруға, сондай-ақ мектеп жүйесінің өзгерістерге бейімделу және тәрбие міндеттерін тиімді іске асыру қабілетіне әсерін бағалауға ерекше назар аударылатын болады.

Зерттеу міндеттері:

1. Біртұтас тәрбие бағдарламасының теориялық негіздерін талдау.
2. Біртұтас тәрбие бағдарламасының іске асырылуы бойынша тәжірибелерге талдау жасау және олардың тиімділігін бағалау әдістерін іріктеу.
3. Біртұтас тәрбие бағдарламасының жүзеге асырылуы нәтижесінде білім алушылардың мінез-құлқындағы өзгерістерге ықпалын зерттеу құралдарын анықтау.
4. Білім беру ұйымы басшыларының, тәрбие ісі жөніндегі директорлардың орынбасарларының, сынып жетекшілерінің және пән мұғалімдерінің, ата-аналардың Біртұтас тәрбие бағдарламасына деген көзқарастарын бағалау әдістерін таңдау.
5. Біртұтас тәрбие бағдарламасын іске асыруға оң ықпал ететін және кедергі келтіретін факторларды зерделеу әдістерін ұсыну.
6. Зерттеу деректерін өңдеу тәсілдерін ұсыну.

Ғылыми болжам: Біртұтас тәрбие бағдарламасындағы құндылықтардың пән мазмұнына және сыныптан тыс әрекеттерге интеграциялануы және педагогтердің бағдарламаға оң көзқарасы мен ата-аналардың қолдауы Біртұтас тәрбие бағдарламасының тиімді іске асырылуына ықпал етеді.

Зерттеу әдістері:

Алға қойылған міндеттерге қол жеткізу үшін және ұсынылған болжамды тексеру үшін аналитикалық, эмпирикалық, кейс-стади, статистикалық, сараптамалық бағалау әдістері қолданылады.

- аналитикалық әдіс: Біртұтас тәрбие бағдарламасын жүзеге асырудың теориялық негіздері мен практикалық тәсілдерін анықтау үшін ғылыми әдебиеттерді, нормативтік құжаттарды, оқу бағдарламалары мен әдістемелік құралдарды зерделеу;

- эмпирикалық әдістер: оқушылар, мұғалімдер және ата-аналар арасында бағдарламаны енгізу процесі мен тиімділігі туралы алғашқы ақпаратты жинау үшін бақылау, сауалнама, сұхбат жүргізуді әзірлеу;

- салыстырмалы талдау: Біртұтас тәрбие бағдарламасын жүзеге асырудың тиімді тәжірибелері мен шарттарын анықтау үшін әртүрлі оқу орындарында немесе сыныптарда алынған нәтижелерді салыстыру;

- кейс-стади әдісі (жағдайларды талдау): Біртұтас тәрбие бағдарламасы айтарлықтай нәтижелермен жүзеге асырылған жекелеген мысалдарды (мектептер, сыныптар, оқу топтары) егжей-тегжейлі зерттеу;

- статистикалық әдіс: математикалық және статистикалық процедураларды қолдана отырып, эмпирикалық зерттеулер барысында алынған сандық деректерді өңдеу және талдау;

- сараптамалық бағалау әдісі: білім беру және тәрбие саласындағы

мамандардан Біртұтас тәрбие бағдарламасын іске асырудың және оның тиімділігінің негізгі аспектілері бойынша пікірлерін жинақтау.

Осы зерттеудің нәтижелері білім беру ұйымдарындағы тәрбие жұмысын терең түсінуге, тәрбиедегі тиімді әдістер мен тәсілдерді анықтауға, сондай-ақ Біртұтас тәрбие бағдарламасы шеңберінде тәрбие шараларын оңтайландыру және жетілдіру үшін ұсыныстарды қалыптастыруға ықпал ететін болады.

Зерттеу географиясы: Астана, Шымкент қалалары мен Атырау, Маңғыстау, Ақтөбе, Абай, Алматы, Түркістан, Ұлытау, Солтүстік Қазақстан, Батыс Қазақстан, Жетісу, Қарағанды облыстары.

Зерттеуге қатысушылардың географиялық аймақтар бойынша таңдау ерекшелігі:

1. Қазақстан географиялық жағынан бес аймаққа бөлінеді: Шығыс, Батыс, Солтүстік, Оңтүстік, Орталық. Әкімшілік бөлінісі бойынша Қазақстан 20 өңірге бөлінеді, бұл 17 облыс және Республикалық маңызы бар үш қала: Астана, Алматы және Шымкент.

2. Зерттеуге қатысу үшін елдің географиялық және әкімшілік бөлінісін ескере отырып, аймақтар таңдалды. Шығыс өңірде – Абай облысы, Батыс өңірде – Атырау, Маңғыстау, Ақтөбе облыстары; Оңтүстік өңірде – Түркістан, Алматы, Жетісу облысы; Солтүстік өңірден зерттеуге Астанаға жақын орналасқан Ақмола, Солтүстік Қазақстан облыстары; Орталық өңірде Қарағанды, Ұлытау облысы таңдалды. Сондай-ақ, зерттеуге Астана мен Шымкент мегаполистері кіреді.

3. Барлық мектептердің іріктемеге түсу мүмкіндігін қамтамасыз ету үшін Ұлттық білім беру дерекқорындағы мектептердің бар тізімінен кездейсоқ іріктеу принципі қолданылды. Әрі қарай, кездейсоқ сандар генераторының көмегімен білім беру ұйымдарының әр санатының тізімі бойынша зерттеуге қатысу үшін мектептер таңдалды. Барлығы 13 өңірде 51 мектеп іріктелді: әр өңірден 4 (2 – қалалық және 2 – ауылдық), Шымкент қаласынан – 3 мектеп, Астана қаласынан - 4 мектеп.

Зерттеуге респонденттерді іріктеу: сауалнамаға еліміздің барлық өңірінен жалпы 150 000 мың педагог (оның ішінде 50 000 пән мұғалімі, 90 000 сынып жетекші, 10 000 мектеп директоры және мектептің тәрбие ісі жөніндегі орынбасары) және 100 000 ата-ана тартылады.

Зерттеу жұмысына педагогтер, ата-аналар тартылады. Себебі педагогтер/сынып жетекшілер Біртұтас тәрбие бағдарламасының негізгі орындаушылары. Олар бағдарламада көзделген құндылықтардың тәрбие мақсаты мен міндеттерін, кешенді бағдарламада көзделген шараларды, әлеуметтік жобаларды және басқада іс-шараларды іске асыра отырып, білім алушылармен тікелей бірлесіп әрекет етеді. Педагогтердің тәрбие жұмысының тиімділігі адалдық, ар-намыс, еңбексүйгіштік, ар-ождан, сондай-ақ ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтар сияқты білім алушылардың бойында қажетті жеке қасиеттердің қалыптасуына тікелей әсер етеді. Сол себепті педагогтер/сынып жетекшілер Біртұтас тәрбие бағдарламасын іске асыруда қандай қиындықтар бар екендігін және оны қалай жетілдіруге болатындығын

практик мамандар ретінде ненің маңызды екендігін, қандай тұстарын жетілдіру керектігін жақсы түсінеді. Бұл бағдарламаның күшті және әлсіз тұстарын анықтап, жаңа оқу жылында мақсатты түрде түзетулер мен толықтырулар енгізуге мүмкіндік береді.

Ата-аналар тәрбие процесінде негізгі рөл атқарады, өйткені олар баланың әлеуметтенуіне және мектеп ортасынан тыс дамуына айтарлықтай үлес қосады. Олардың Біртұтас тәрбие бағдарламасын бағалауға қатысуы мектептегі ата-аналардың күш-жігерін отбасындағы тәрбиемен қалай үйлесетіні туралы ақпарат алуды қамтамасыз етеді. Ата-аналар балалардың мінез-құлқында құндылықтардың қалай көрініс табатыны туралы құнды түсініктер бере алады. Ал, бұл өз кезегінде бағдарламаның білім алушыларға нақты әсерін анықтауға көмектеседі. Сонымен қатар, ата-аналардың бағдарламаны жақсартуды бағалау және әзірлеу процесіне тартылуы мектеп пен отбасы арасындағы серіктестікті нығайтуға ықпал етеді, әрі баланың дамуына қолайлы жағдай жасайды.

Педагогтер мен ата-аналардың Біртұтас тәрбие бағдарламасын бағалауға белсенді қатысуының артықшылығы – мектеп пен отбасы арасындағы сабақтастықта ескеретін тәрбиеге кешенді көзқарас мүмкіндігі. Педагогтер бағдарламаны оқу ортасында жүзеге асыру және оның білім алушылардың тұлғалық қасиеттерін қалыптастыруға әсері туралы кері байланыс бере алады, ал ата-аналар үйдегі балалардың мінез-құлқы мен құндылық өзгерістері туралы маңызды ақпарат береді. Бұл бағдарламаны білім алушылардың қажеттіліктеріне дәл бейімдеуге мүмкіндік береді және баланың жан-жақты дамуына қолайлы жағдай жасай отырып, мектеп пен отбасы арасындағы ынтымақтастықты нығайтуға қосар үлесі зор болады.

1. Зерттеудің әдіснамалық негіздері

Қазіргі білім беру және тәрбиелеу жүйесі әлемдегі технология, экономика және әлеуметтік салаларындағы қарқынды өзгерістер арқылы сипатталатын жаңа шындыққа бейімделу қажет. Білім беру мен тәрбиелеудегі қазіргі тенденциялар білім алушылардың сыни ойлауын, шығармашылық қабілеттерін және үздіксіз өзін-өзі тәрбиелеу мен дамытуға бағытталған күш-жігерін өзектендірді.

Мемлекет басшысы Қ.К.Тоқаев әр сөйлеген сөзінде ұрпақ тәрбиесіне аса мән береді. 2023 жылы киелі Түркістан топырағында өткен Ұлттық құрылтайдың «Әділетті Қазақстан – Адал азамат» атты екінші отырысында сөйлеген сөзінде ұрпақ тәрбиесіне баса назар аударды. «Біз ұрпақ тәрбиесіне баса мән беріп, жастарды жақсылыққа жетелеуіміз керек. Бүгінгі интернет дәуірінде бұл оңай шаруа емес. Ашығын айтсақ, қазір жас ұрпақ әлеуметтік желі арқылы тәрбие алып жатыр. Баланы дұрыс бағытқа бұрып, жол көрсетіп отырмасақ, бұл – өте қауіпті үрдіс. Ғаламтор арқылы жат діни ағымдардың құрығына түскен жастар да бар. Ұрпақтың бойында жаман әдет болса, бұл – ең алдымен, үлкендердің кінәсі» [1], - деген болатын.

Қазіргі кезеңде балалар мен жасөспірімдер арасындағы зорлық-зомбылық, әлімжеттік, құқық бұзушылық фактілерінің жиі орын алуы бұқаралық-ақпараттық құралдарында, әлеуметтік желілерде жиі айтылып жүр. Балаларға қатысты қатыгездікпен зорлық-зомбылықтың және кәмелет жасына толмаған балалар арасында құқық бұзушылық санының да өскендігі де жасырын емес. 2023 жылдың бастапқы үш айының деректері бойынша балаға қатысты құқық бұзушылықтар 10,9%-ға өссе, кәмелет жасына толмағандардың арасындағы құқық бұзушылықтардың 16,6%-ға өскендігі айтылады. Бұл балалар мен жасөспірімдердің құқықтық мәдениетін жетілдіруді талап етеді [2].

«Қазақстан жастары – 2022» ұлттық баяндамасында қазақстандық жастардың құндылық бағдары айқындалған. Қазақстандық жастар келесідей құндылықтарға, яғни отбасы (83,3%), денсаулық (64,2%), достық (40,7%), материалдық жағынан қамтамасыз етілген өмір (39,3%), қызық жұмыс, мамандық (19,6%), оқу, білім (19,5%) құраған. Сауалнамаға қатысқандар қаланың 79,9% жастары, ауылдың 85% жастары жүйелі спортпен шұғылдануды қолдайтындықтарын атайды. Жастардың басым көпшілігінің спортқа бет бұруы, олардың салауатты өмір салтын ұстанатындығын көрсетеді. Дегенменде балалар мен жасөспірімдер арасында вейп тарту проблемасы бар, дереккөзіне сүйенсек 11-15 жас ұл бала – 14,7%; қыз бала – 6% вейп тартып көргенін айтқан. Сауалнама жасөспірімдер мен жастар бос уақытын өткізу үшін әлеуметтік желілердегі видеоконтентті таңдайтынын 69,4% қала, 76,3% ауыл жастары көрсетсе, кітап оқымайтындықтары туралы қала жастарының 38%, ауыл жастарының 43,6% атаған. Бұл жасөспірімдер мен жастар арасындағы отбасы, денсаулық құндылығының жоғары екендігін көрсеткенмен балалардың салауатты өмір салтын ұстану, бос уақытты дұрыс ұйымдастыру мен кітап оқу арқылы рухани дүниесін кеңейту қажеттілігін көрсетеді.

Сонымен қатар, қазақстандық мектеп оқушыларының 3%-ы энергетикалық сусындарды ішетіндігін, 13 жастағы балалардың 9,8%-ы, 15 жастағы балалардың 19,6%-ы вейпті тұтынып көргендігін, ал 7%-ы алкогольдік ішімдікті ішіп көргендігін мектеп жасындағы балалардың денсаулығына қатынасы (HBSC, 2022) туралы зерттеу нәтижелерінде айтылады. Бұл әрине, ең алдымен бала денсаулығына үлкен қатер туғызуымен қатар, балалардың салауатты өмір салты туралы түсініктерінің әлсіздігін, зиянды әрекеттерге жуық болып, жүгенсіздікке жол беру қауіпін тудырады.

Сондықтан аталған проблемаларды шұғыл шешіп, өскелең ұрпақ тәрбиесіне қатысты іс-шараларды қолға алу кезек күттіруге болмайтын маңызды мәселелердің бірі. Өйткені, тәрбие – адам тағдырын шешетін, ұлттың болашағын айқындайтын ұлы іс. Сондықтан да биылғы оқу-жылында Біртұтас тәрбие бағдарламасы шеңберінде ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын іске асыру қолға алынды. Біртұтас тәрбие бағдарламасы шеңберінде «Талап», «Ар-ұят», «Талап» құндылықтарын дәріптеу көзделеді. Құндылықтар – адамның өмірлік ұстанымына, таңдауына, шешім қабылдауына, көзқарастарына ықпал етіп, іс-әрекетін анықтайды. Ұлттық құндылықтар – ұлттық идеяның негізгі өзегі, ұлт қалыптасуының басты факторларының бірі. Ол туған жер, өскен орта әсерлерінен қалыптасып, халықтың тілі, ауыз әдебиеті, өнері, күйлері, жырлары, салт-дәстүрлері, әдет-ғұрыптары, ырымдары мен тыйымдары арқылы жүйеленген сезім. Ұлттың болмысын, психологиялық өзіндік ерекшелігін түсінуге мүмкіндік береді. Сол себепті де қазіргі балалар мен жасөспірімдер тәрбиесі ұлттық идеямен сусындап, қазіргі заманауи білімдермен интеграциялануы қажет.

Келген келген тәрбие нәтижелі болуы үшін өлшенетін болуы тиіс. Яғни «Тәрбие деп нені айтамыз?», «Баланың мінез-құлық үлгілері арқылы тәрбиені өлшей аламыз ба?» деген сауалдарға жауап беру қажет.

Жалпы, тәрбие – ұрпақты биік мұратқа жетелейтін сапалы білімнің тұғыры. Ол адамның адамгершілік тұрғыдан толысуын қамтамасыз етеді, жанын мейірімділікпен қуаттандырып, ізгілікке бағыттайды.

Тәрбие мәселесі Алып Ер Тоңғаның «Ақи немесе жомарттық», әл-Фарабидің парасатты адам, Жүсіп Баласағұнидің «Құтты білік», Яссауидің хәл туралы, Абай Құнанбаевтың «Толық адам», Шәкәрім Құдайбердіұлының

«Ар-ұждан» ілімдерінде және басқа да қазақ халқының ағартушыларының еңбектерінде үздіксіз жалғасып келді.

Тәрбие көріністері қазақ халқының салт-дәстүрімен және ауыз әдебиетімен қатар тұрмыс тіршілігінде көрініс тапты.

Ұрпақ бойындағы маңызды адами қасиеттер ақын-жыраулардың толғауларының өзегі болған. Мысалы, қазақ хандығының құрылуы кезеңінде ел іргесі берік болуы үшін ұрпақ тәрбиесіне аса мән берілген. Асан Қайғы, Шалкиіз жырау, Жиёмбет жырау және басқалары өлең-жырларында қазақтың бақытты болашағын армандап, оған жетуге негіз болатын адами құнды қасиеттерді бала бойында тәрбиелеудің маңызын жырлады. Олар мақтан сүйерлік пен пайдақорлық адамзаттың қас жауы, ал шыншылдық,

қанағатшылдық, сабырлық, мейірімділік, таза ой адамның маңызды қасиеттері екендігіне ерекше назар аударған.

Қазақ елінің әрі қарай нығайып, дамуы үшін ұрпақ тәрбиесіндегі маңызды мәселелерді Бұқар жырау, Ақтамберді жырау, Шал ақын жырларынан көруге болады. Сол кезеңдегі ақын-жыраулар елдің тұтастығын сақтау әр адамның азаматтық борышы идеясын басты орынға шығарды.

Ұрпақ тәрбиесіне қатысты аталған идеялар Ыбырай Алтынсариннің, Абай Құнанбаевтың, Шәкәрім Құдайбердіұлының, Алаш зиялыларының педагогикалық мұраларында үйлесімді жалғасын тапты.

Ахмет Байтұрсынов [4] өз заманында білім елдің алға жылжуына, дамуына негіз екенін жақсы түсініп, оны халыққа жеткізуді басты мақсат етті. Ол жастардың оқу-тәрбие жұмысы түзелмей, жұрт ісі түзелмейтіндігін және адам үшін ең қымбаттысы халықтың қамын ойлау болса, ал басқадан кем болмас үшін үш керекті бөліп көрсетті, яғни білімді болу үшін – оқу, кәсіп және күшті болу үшін бірлік керек екендігіне басымдық берді.

Міржақып Дулатовтың [5] педагогикалық мұраларында жастарға берілетін білім өз ұлтының тұрмысына һәм табиғатына үйлесімді болуының маңызды екендігі анық көрсетілген. Ол жас баланың ойына, қанына, сүйегіне ұлт рухы сіңіп, ана тілін анық үйреніп, керектісін алып шығатындай болғанда ғана, балалар қай жұрттың арасында жүрсе де, сүйегіне сіңген ұлт рухы жасымайтындығын дәріптеген.

Жүсіпбек Аймауытов [6] «Тәрбиеге жетекші» еңбегінде: «Тәрбие – адамның талабын, амалын түзу бағытқа, ретке салып, адам баласының арасындағы қатынасын жөндеу мен шындықты, ізгілікті, көркемдікті өмір жүзінде іске асыруға адамды жетелейді», – делінген.

Мағжан Жұмабаев [7] балаға берілетін тәрбие – ұлт тәрбиесі болуы тиіс дей келе, әрбір ұлттың баласы өз ұлтының арасында, өз ұлты үшін қызмет қылатын болғандықтан, тәрбиеші баланы сол ұлт тәрбиесімен тәрбиеленуі керек дегенді айтады.

Тәуелсіздік жылдары қазақ халқының ауызша тарихын жазып, ұлт, ел ретіндегі төлтума даралығымызды сақтаудың, тектілікті маңызына еңбектерін арнаған Ақселеу Сейдімбеков те бала тәрбиесі ұлттың өзіндік ерекшелігіне негізделуін, бірақ олардың бұйығы болып өспеуі керектігін

Қ.Жарықбаев халықтық педагогика – тәлім-тәрбиелік ой-пікірдің ілкі бастауы – халықтың рухани мұрасы деп көрсетеді. Бұл идея Ө.Озғанбай, С.Қалиев, Ж.Ж.Наурызбай т.б. еңбектерінде жалғасын табады.

Жалпы, ұрпақ тәрбиесі сонау ерте заманнан бастау алып, қазіргі кезеңге дейін жалғасып келеді. Адамзаттың арманы әділетті қоғам орнату. Ғасырлар бойы қоғамды осы арман жетелеп келеді. Заман қалай өзгерсе де ұрпақ тәрбиесінде өзгермейтін ұстанымдар қалады [8].

Жаңа технологиялар мен әдістердің тәжірибеге қарқынды енуі қарамастан, тәрбие процесінің қазіргі қоғамның қажеттіліктеріне сәйкес келуін және тез өзгертін әлемге тиімді бейімделе алатын тұлғаның қалыптасуына ықпал етуін қалай қамтамасыз ету маңызды болмақ.

Ұрпақ тәрбиесінде қазақстандағы киелі жерлер, ата тарих, баһадүр бабалар, шежірелі эпос – ұрпаққа ұдайы күш беретін энергияның қуатты көзі. Сол себепті ұрпақ тәрбиесі ұлттық құндылықтарға негізделуі маңызды. Әл-Фарабиден басталған ұрпақ тәрбиесі адалдық, ар-ұждан, намыс, бауырмалдық, еңбекқорлық пен білімге құмарлық, тіл мен ділдің үстемдігін түсіну, ел мен жердің тұтастығын сақтау, Отанын, туған жерін сүю, ұрпақтан ұрпаққа жеткен тарихи мұраларды, мәдениетті құрметтеп, отбасының құндылығын бойына сіңіру сынды құнды қасиеттер маңызды болып қала бермек. Адамзаттың арманы әділетті қоғам орнату және бақытты ғұмыр кешу. Ғасырлар бойы қоғамды осы арман жетелеп келеді, талай зұлмат жылдарынан аман қалуға тіреу болды. Тәуелсіз ел болу жолында жандарын қиды. Сол себепті заман қалай өзгерсе де ұрпақ тәрбиесінде өзгермейтін ұстанымдар, құндылықтар қалады. Ал, ананы ардақтау, үлкенді құрметтеу, татулық пен мейірімділік, адалдық пен әділдік қасиеттері елдік пен қуатты қоғамға күш беретін әрі «Әділетті Қазақстанның» келбетін құрайтын адал азаматтардың бойындағы асыл қасиеттер ретінде қала бермек.

Зерттеу дегеніміз не және ол не үшін қажет?

Зерттеудің әдіснамалық негіздерін түсіну үшін ең алдымен зерттеу ұғымының мәнін ашу қажет. Зерттеу жұмысы болашаққа қажетті жағдайларға қол жеткізу мақсатында жүргізілетін ізденіс жұмысы. Біздің жағдайымызда зерттеу демек, Біртұтас тәрбие бағдарламасы қалай жүзеге асырылып жатқандығын зерделеп, алдағы уақытта білім беру ұйымдарындағы тәрбие жұмысын күшейту үшін қандай жағдайлар қажеттігін анықтауға бағытталады.

1-кесте. Зерттеу ұғымы туралы ғалымдардың берген анықтамалары

№	Автор	Анықтама
1	Таубаева Ш.	Ғылыми зерттеу – таным іс-әрекетінің бір түрі және жаңа ғылыми білім құру үдерісі. Ол шынайылығы, дәлелдігі, нақтылығы жағынан сипатталады. Ғылыми ізденістің тиімділігі көбінесе зерттеу ізденісінің кезеңдері мен дұрыс нәтижеге жеткізетін оның нақты қадамдарына, яғни зерттеу логикасына байланысты [12].
2	Ким Н.П. Тулкинбаева Н.А.	Ғылыми зерттеу – бұл объектіні, процесті немесе құбылысты, олардың құрылымы мен байланыстарын жан-жақты зерттеуге, сондай-ақ адам үшін пайдалы нәтижелерді алуға және тәжірибеге енгізуге бағытталған қызмет [9].
3	Абдигалиева Т.Б	Ғылыми зерттеу – бұл нысанды (объектіні), процесті немесе құбылысты, олардың құрылымы мен байланыстарын жан-жақты зерттеуге, сондай-ақ адам үшін пайдалы нәтижелерді алуға және практикаға енгізуге бағытталған қызмет.

		Оның нысаны – материалдық немесе идеалды жүйелер, ал пәні – жүйенің құрылымы сондай-ақ, оның элементтерінің өзара әрекеттесуі, әртүрлі қасиеттері мен даму заңдылықтары және т.б. болып табылады [10].
4	Болтаева Ә.М.	Ғылыми зерттеу – тәжірибеде бар білімді кеңейту және жаңа білім алу, ғылыми болжамдарды тексеру, табиғат пен қоғам дамуының заңдылықтарын анықтау, жобаларды ғылыми жинақтау, ғылыми негіздеу мақсатында ғылыми ізденіспен, зерттеулер, эксперименттер жүргізумен байланысты жұмыс болып саналады [11].
5	Зора Нил Херстон (Zora Neale Hursto	Зерттеу – ресімделген әуесқойлық. Ол әлденені мақсатты түрде тергеп, тексеруге ұмтылады [13].
6	Оксфорд ағылшын тілі сөздігі	Зерттеу– фактілерді анықтап, жаңа қорытындыға келу үшін материалдар мен дереккөздерді жүйелі түрде оқып, тұжырым жасау [13].
7	О’Лири Зина	Зерттеу – мәселені шешу құралы. Орынды, саналы шешім қабылдау кезінде зерттеу басты құрал бола алады. «Не істеуіміз керек, не істей аламыз, оны қалай істейміз және қаншалықты жақсы істедік?» деген сұрақтарға жауап іздегенде зерттеу көмекке келеді [13]. Жақсы зерттеу – ойлы адамның ойыны. Ол – әр кез бағалаудың, қайта бағалау мен шүбәсіз ақпарат алудың ықтимал әдістері туралы шешім қабылдауды, қажет талдау жасауды, сенім тудыратын қорытынды шығаруды қамтитын шығармашылық және стратегиялық процесс.

Әдіснама – ғылыми таным мен ақиқаттық құрылымдарды жасау әдістері, формалары, қағидалары туралы ілім (Болтаева Ә.М.). Ол ғылымның әр түрлі салаларында құрылымы, логика, ұйымдастыру, әдістері мен қызмет құралдары, оның теориясы мен практикасы туралы ілім. Әдіснама - білім негіздері туралы ілім ретінде зерттеушінің ғылыми білім үрдісіне негізделген философиялық, идеологиялық ұстанымдарын талдайды және бағалайды.

Әдіснама - ғылыми-зерттеу әдістері мен техникасын зерттеу ретінде – зерттеу жалпы бағытын құрайтын білім нақты әдістерін маңызды сипаттамаларын қарастырады. Ондай әдістер теориялық және эмпирикалық зерттеу кезеңдерінде тәсілдері мен әдістерін қамтуы тиіс [11]

1-сурет. Әдіснамалық талдау деңгейлері

Жалпы әдіснама – түрлі зерттеу мектептері заңдастырған, нақты парадигмалық жорамалдарға қатысты талқылау принциптерін ұсынатын, ауқымды, бәрін қамтитын макродеңгейдегі құрылым (О’Лири Зина) ретінде анықталған. Әдіснама зерттеу жүргізуге қажет стратегияны ұсынып, жұмысты негіздеуге көмектеседі. Бұған ғылыми әдіс, этнография және практикалық зерттеу жұмыстары мысал бола алады.

Сурет 2 – Зерттеу жұмысын нәтижеге бағдарлау алгоритмі

Зерттеу жұмысының пайдасы (О'Лири Зина):

1. Нақты мәселелер мен проблемалардың не екенін елеп-екшеп береді. Барлық күрделі, тосын мәселелер мен оның салдарын талдап-таразылайды.
2. Тиімді шешім табады. Болашақты болжайды, мүмкіндіктерді байқайды.
3. Сол шешіммен жұмыс істейді. Нақты өзгерісті жүзеге асырады.
4. Нәтижені бағалайды. Проблеманы шешу/проблеманы өзгерту стратегиясы табысты болғанын немесе болмағанын елеп-екшейді.
5. Дұрыс ұсыныс береді. Қорытындыларға сүйеніп тәжірибеге, бағдарламаға ықпал ету үшін ұсыныстар жасайды [13].

Зерттеу жұмысы мақсатты жүйелі ұйымдастырылатын процес. Зерттеу жұмысын ұйымдастыру барысында зерттеушіге қойылатын бірқатар талаптар бар. Зерттеу жұмысында Әдеп кодексі басшылыққа алынуы маңызды. Сол себепті зерттеу жұмысын ұйымдастыруда Білім беру саласындағы зерттеушілерінің қазақстандық қоғамдастығы (KERA) мен Назарбаев университетінің Жоғары білім беру мектебі ғалымдарының бірлесіп әзірлеген Қазақстан білім беру зерттеушілерінің әдеп кодексі (KERA) [14], Оксфорд университетінің [15] зерттеу әдебінің этикасы (Research ethics policy), О'Лири Зина зерттеу жобасын жүргізу бойынша негізгі нұсқаулығы [13] басшылыққа алынды. Соған сәйкес зерттеу жұмысын ұйымдастыру мен жүргізуде құрмет, жауапкершілік, әділдік, адалдық, кәсібилік принциптеріне сүйендік.

3-сурет. Зерттеушінің зерттеу жұмысын ұйымдастыру мен жүргізуде ұстанатын принциптері [14;15]

Зерттеу жұмысын ұйымдастыру және жүргізу кезінде зерттеуші

ұстанатын принциптер жүргізіліп жатқан зерттеулердің ғылыми сенімділігін, объективтілігін және этикалық дұрыстығын қамтамасыз етуде шешуші рөл атқарады. Сол себепті осы принциптер Біртұтас тәрбие бағдарламасын әзірлеуде маңызды деп танылды. Кестеде (2-кесте) зерттеушінің зерттеу жұмысында ұстанатын принциптеріне толығырақ тоқталдық.

2-кесте. Зерттеушінің зерттеу жұмысын ұйымдастыруда басшылыққа алатын принциптері

№	Зерттеушінің ұстанатын принциптері	Сипаттамасы
1	Құрмет	<ul style="list-style-type: none"> - Адамның жеке басына және оның зерттеуге саналы және ерікті қатысу мүмкіндігіне құрметпен қарау. Зерттеудің кез-келген кезеңінде зерттеу жұмысына қатысу немесе оны тоқтату еркіндігі респонденттің (қатысушының) өз еркінде екендігін дұрыс түсіну. - Зерттеуге қатысу үшін респонденттің келісімін алу, еген кәмелеттік жасқа толмаған респондент болса ата-анасының немесе заңды өкілінің келісімін алу; - Зерттеуге қатысушының жеке өміріне кіріспеу және оның көзқарасына, шешімдеріне қатысты өктемдік танытпау; - Зерттеуге қатысушының жауаптарына, көзқарасына баға бермеу. - Зерттеуге қатысушылар туралы құпиялылықты сақтау, зерттелуші ұсынған ақпараттың жасырын болуын қамтамасыз ету.
2	Жауапкершілік	<ul style="list-style-type: none"> - Зерттеу жұмысында туындауы ықтимал тәуекелдердің алдын алу; - Зерттеу жұмысының респонденттерге, білім беру ұйымдарына пайдалы болуын қамтамасыз ету; - Зерттеу жұмысы барысында қолданылатын әдістемелердің респонденттерге түсінікті болуын қадағалау; - Зерттеулерді жүргізу барысының ашықтығын қамтамасыз ету.
3	Әділдік	<ul style="list-style-type: none"> - Зерттеуге қатысушыларды зерттеу әдіснамасына сәйкес әділ таңдау; - Респонденттердің мүдделерін бір-бірінен жоғары қоймау;

		<ul style="list-style-type: none"> - Барлық респонденттерге теңдей қолайлы орта құру, зерттеу жұмысына жайлы орта қалыптастыру; - Зерттеу жұмысы барысында барлығына жайлы болатын ашықтық және ынтымақтастық атмосферасын құру.
4	Адалдық	<ul style="list-style-type: none"> - Зерттеуге қатысушыларға зерттеу мақсаты, құралдары туралы ашық, шынайы ақпарат ұсыну; - Зерттеуге қатысушылар мен зерттеу барысында қолданылатын дереккөз авторларының еңбегін құрметтеу; - Зерттеу дің әлсіз және күшті тұстарын ашық айту.
5	Кәсібилік	<ul style="list-style-type: none"> - Өзінің кәсіби біліктілігіне сәйкес келетін зерттеу жұмыстарына қатысу; - Қажет болғанда сол саладағы сарапшы мамандармен ақылдасу, кеңесіне жүгіну; - Зерттеушілік құзыреттілігіңізді ұдайы дамыту.

Осы принциптерді ұстану зерттеу жұмысының сапасы мен құндылығын арттырып қана қоймайды, сонымен қатар ғылыми қоғамдастыққа деген сенімділікті арттыруға және қоғаммен қарым-қатынасты жақсартуға ықпал етеді. Бұл сонымен қатар зерттеулердің білім беруді, саясатты және тәжірибені дамытудың сенімді негізі бола алатындығын қамтамасыз етеді. Аталған принциптер сақталмаған жағдайда немесе басқада фактілер орын алғанда жағдайда зерттеу әдебі бұзылады. Сол себепті зерттеу жұмысын ұйымдастыруда зерттеуді жүргізуші зерттеу әдебінің сақталуын ұдайы назарда ұстауы маңызды. Демек, қандай жағдайда зерттеу әдебі бұзылады?

Зерттеу әдебінің бұзылуы:

- зерттеу деректерін немесе нәтижелерін бұрмалау, қолдан жасау;
- дұрыс емес немесе жоқ ақпарат көздерін көрсету;
- зерттеу нәтижелеріне қарсы келетін деректерді жасыру;
- өзгенің еңбектерін, идеяларын иемдену, өзгенің авторлық құқығын бұзу,
- әріптестеріне өзінің жеке мүддесіне немесе жақтырмау салдарынан сынау, әдейі мін іздеу, әдейі төмендетіп пікір айту, өзгенің тұлғалық ерекшелігіне зиян келтіріп әрекет ету [13].

4-сурет. Зерттеу әдебінің бұзылуы

Зерттеу жұмысын ұйымдастыруда келесі ережелерді басшылыққа алынды:

- Адамның жеке басына және оның зерттеуге саналы және ерікті қатысу мүмкіндігіне құрметпен қарау. Зерттеудің кез-келген кезеңінде зерттеу жұмысына қатысу немесе оны тоқтату еркіндігі респонденттің (қатысушының) өз еркінде екендігін дұрыс түсіну.

- Зерттеуге қатысу үшін респонденттің келісімін алу, еген кәмелеттік жасқа толмаған респондент болса ата-анасының немесе заңды өкілінің келісімін алу;

- Зерттеуге қатысушының жеке өміріне кіріспеу және оның көзқарасына, шешімдеріне қатысты өктемдік танытпау;

- Зерттеуге қатысушының жауаптарына, көзқарасына баға бермеу.

- Зерттеуге қатысушылар туралы құпиялылықты сақтау, зерттелуші ұсынған ақпараттың жасырын болуын қамтамасыз ету.

- Зерттеу жұмысында туындауы ықтимал тәуекелдердің алдын алу;

- Зерттеу жұмысының респонденттерге, білім беру ұйымдарына пайдалы болуын қамтамасыз ету;

- Зерттеу жұмысы барысында қолданылатын әдістемелердің респонденттерге түсінікті болуын қадағалау;

- Зерттеулерді жүргізу барысының ашықтығын қамтамасыз ету.

- Зерттеуге қатысушыларды зерттеу әдіснамасына сәйкес әділ таңдау;

- Респонденттердің мүдделерін бір-бірінен жоғары қоймау;

- Барлық респонденттерге теңдей қолайлы орта құру, зерттеу жұмысына жайлы орта қалыптастыру;

- Зерттеу жұмысы барысында барлығына жайлы болатын ашықтық және ынтымақтастық атмосферасын құру [13;14;15].

Аталған зерттеу әдебі Біртұтас тәрбие бағдарламасының іске асырылуын зерттеу жұмысын ұйымдастыруда маңызды болып табылады. Себебі, Біртұтас тәрбие бағдарламасының іске асырылуын зерделеу ол тексеру емес, ол тек осы бағдарлама шеңберінде қандай шаралар іске асырылды, ол білім алушылардың мінез-құлық әдебіне қаншалықты тиімді ықпал етті, келесі оқу жылында «Нені өзгерту қажет?», «Неліктен өзгерту қажет?» деген сауалдарға жауап береді. Сол себепті осы зерттеу шеңберінде жинақталатын деректер алдағы уақытта Біртұтас тәрбие бағдарламасы мазмұнын жетілдіру, толықтыру мақсатында ғана қолданылады, нәтижесінде ұсынымдар әзірленеді.

Неліктен зерттеу жұмысының нәтижесі ретінде ұсынымдар әзірлеу маңызды?

Жүргізілген зерттеулерде ұсыныстар маңызды рөл атқарады, өйткені олар алынған нәтижелерге сүйене отырып, әрі қарайғы әрекеттерді бағыттайды. Демек, Біртұтас тәрбие бағдарламасының іске асырылуын зерделеу жұмыстары бойынша берілген ұсыныстар әр түрлі практик мамандарға, атап айтсақ, білім беру ұйымдарының басшыларына, тәрбие ісі жөніндегі директордың орынбасарларына, сынып жетекшілерге білім беру ұйымдарында тәрбие жұмысын тиімді ұйымдастыруға бағытталады.

Ұсынымдар қандай болуы мүмкін?

Нәтижелерді қолдану: ұсыныстар зерттеудің теориялық тұжырымдарын практикалық әрекеттерге аударуға көмектеседі. Олар алған білімдерін нақты мәселелерді шешу немесе ағымдағы тәжірибені жақсарту үшін қалай пайдалануға болатынын көрсетеді.

Болашақ зерттеулердің бағыты: ұсыныстар білім беру ұйымдарындағы тәрбие жұмысын ұйымдастыруда және оны жүзеге асырудағы қиындықтарды анықтайтын және алдағы уақытта жаңа бағыттардың қажеттілігін көрсете алады және алдағы уақытта жүргізілетін зерттеулерге бағыт бере алады.

Тиімділік пен сапаны арттыру: білім беру контекстінде, мысалы, ұсыныстар тәрбие жұмысын ұйымдастыруда маңызды болып табылатын әдістемелерді жақсартуға немесе мұғалімдердің кәсіби дағдыларын дамытуға бағытталуы мүмкін.

Тәжірибеге әсері: ұсыныстар зерттеу деректеріне негізделген шешімдерді ұсына отырып, тәрбие жұмысын тиімді ұйымдастыруға бағытталған практикалық қалыптастыруға көмектеседі.

Ұсынымдарды қалай тұжырымдау керек?

Нәтижелерге сүйеніңіз: ұсыныстар зерттеу нәтижелерімен тығыз байланысты болуы керек. Олар зерттеуде ұсынылған мәліметтер мен талдауларға негізделуі керек.

Нақты және тәжірибеге бағдарлануы: ұсыныстар бойынша кім әрекет ету керектігін және оның не істеу керектігін нақты көрсетіңіз. Жалпы және белгісіз сөздерден аулақ болыңыз.

Ұсыныстарға басымдық беріңіз: Егер ұсыныстар көп болса, оларды маңыздылығы немесе жеделдігі бойынша бағалаңыз. Бұл ең маңызды аспектілерге назар аударуға көмектеседі.

Ұсыныстарды негіздеу: нақты әрекеттердің нәтижесінен тиімді болатынын түсіндіріңіз. Ұсынылған әрекеттер мен қажетті нәтижелер арасындағы байланысты түсіндіріңіз.

Нақты шарттарды қарастырыңыз: Сіздің ұсыныстарыңыз тәжірибеде шынайы іске асырылатындай болуы керек.

Рәсімдеу: ұсынымдар зерттеу жұмысының қорытынды бөлімінде беріледі. Олар анық және оқырманға оңай қол жетімді болуын ескеріңіз.

Ұтымды ұсыныс жазу (О’Лири Зина):

Өз тәжірибемнен байқағаным, жеке тұлға немесе комитет біреудің жұмысы/болашағы туралы шешім қабылдау құқығына ие болғанда, олар сол билікті өз түсінігіне сәйкес пайдаланады. Зерттеу ұсынысын бағалау кезінде комитет мүшелері өздері қалаған жобаның қалаған уақытта орындалуына көңіл бөледі. Ұсыныс жазбақ болсаңыз, барынша тиянақты болып, нұсқаулықты бұлжытпай орындаңыз, мақсатыңыздан ауытқымаңыз және ұсыныстың бірнеше нұсқасын жазуға дайын болыңыз

Ұсынылған әдістердің маңызын көрсету (О’Лири Зина):

Сарапшылар зерттеу сұрағы маңызды екеніне көз жеткізген соң, әдістерге ден қояды. Бұл жерде олар бірнеше жайтқа мән береді:

1. Ұсынылған әдістер түсінікті баяндалған ба? Бағалаушылар ұсынысыңызды айқын түсінбесе, оны қолдай қоюы екіталай.

2. Ұсынылған әдістер қисынды ма? Маңызы қандай, бағалаушылар ол әдістердің шынайы дерекке қол жеткізетініне сене ме?

3. Үміткер зерттеудің шекарасын белгілеп алды ма? Дерек жинау мен талдауда кез-десетін кедергілерді ескерді ме? Зерттеу жұмысын бағалап үйренгендер зерттеу-дің бәріне қойылатын шектеу бар екенін біледі. Оны мойындап, ешбір шектеуге қарамастан, әдістеріңіздің сенімді екенін дәлелдеңіз.

4. Ұсынылған әдістер этикаға сай ма? (этика жөніндегі ұсынысқа, әрине, айрықша назар аударады). Ұсыныста респонденттердің абыройына, хал-ахуалына психикалық және физикалық тұрғыда еш залал келмейтіні, жан-

жақты қорғалатыны көрсетілуі керек.

5. Ұсынылған әдістер практикалық па/орындала ма? Әдістер қаншалықты қисынды әрі мұқият ойластырылған болса да, сарапшылар оның жүзеге асатынына сенбесе, ештеңе де шықпайды. Тәжірибеңіз бар екенін немесе оны дамыта алатыныңызды, қажет деректерді қолға түсіре алатыныңызды; белгіленген уақытқа үлгеретініңізді; бюджет шеңберінен шықпайтыныңызды дәлелдеңіз (уақыт кестесі мен бюджетті де қамту қажет). Әдістерге арналған бөлімде қолданған тәсіліңіздің тиімді, этикалық талап-тарға сай екеніне, соның арқасында сұрақтарға жауап алу қолыңыздан келетініне бәрін сендіруге тиіссіз.

Зерттеу жұмысын ұйымдастыру үшін зерттеу жұмысының принциптері, зерттеу этикасы анықталғаннан кейін зерттеу жұмысына қажетті дереккөздерге талдау жүргізіледі.

Неліктен біз зерттеуге қатысты дереккөздермен жұмыс жүргіземіз?

Дереккөздерін зерделеу зерттеу процесінің маңызды кезеңдерінің бірі болып табылады. Бұл кезең тақырыпты терең түсінуге ықпал етіп қана қоймайды, сонымен қатар ағымдағы зерттеудің мәнмәтінін анықтайды, зерттеу объектісіне қатысты проблемаларды анықтауға және одан әрі зерттеу үшін болжамдарды тұжырымдауға мүмкіндік береді.

Әдебиеттермен жұмыс істеу келесідей міндеттерді жүзеге асыруға бағытталады: мақсат, дереккөз, басқару, шолу.

Әдебиетпен жұмыс істеудегі басты **мақсат** зерттеу тақырыбын дұрыс таңдауға, зерттеу бойынша сұрақ әзірлеуге, маңызын дәлелдеуге, әдебиеттерге сүйеніп негізгі теорияларды пайдалануға, зерттеу әдістерін дизайндау, басты дереккөздерін анықтауға бағытталады.

Әдебиетпен жұмыс істеуде **дереккөздермен** жұмыс істеу міндеті әдебиеттер түрлерін білуді, зерттеу шеңберіндегі басты сарапшыларға сүйенуді, зерттеу дағдысын жетілдіруді қажет етеді.

Әдебиетпен жұмыс істеуді **басқару** зерттеу тақырыбының өзектілігін нақтылауға, жиналған материалдардың, деректердің жүйелілігін қамтамасыз етуді және нақты сілтемелерді көрсетеді.

Әдебиетпен жұмыс істеуді **шолу** зерттеу жұмысына қатысты әдебиетті шолудың басты мақсатын түсінуді, оны зерттеу мәнмәтініне қатысты орынды қамтуды және оны мақсатқа сай жазуды қамтамасыз етеді [13 – Б.121].

5-сурет. Әдебиетпен жұмыс істеу міндеттері

Әдебиеттермен жұмыс істеу тәсілі:

1. Зерттеу мәселесіне қатысты ақпараттық базаны анықтау

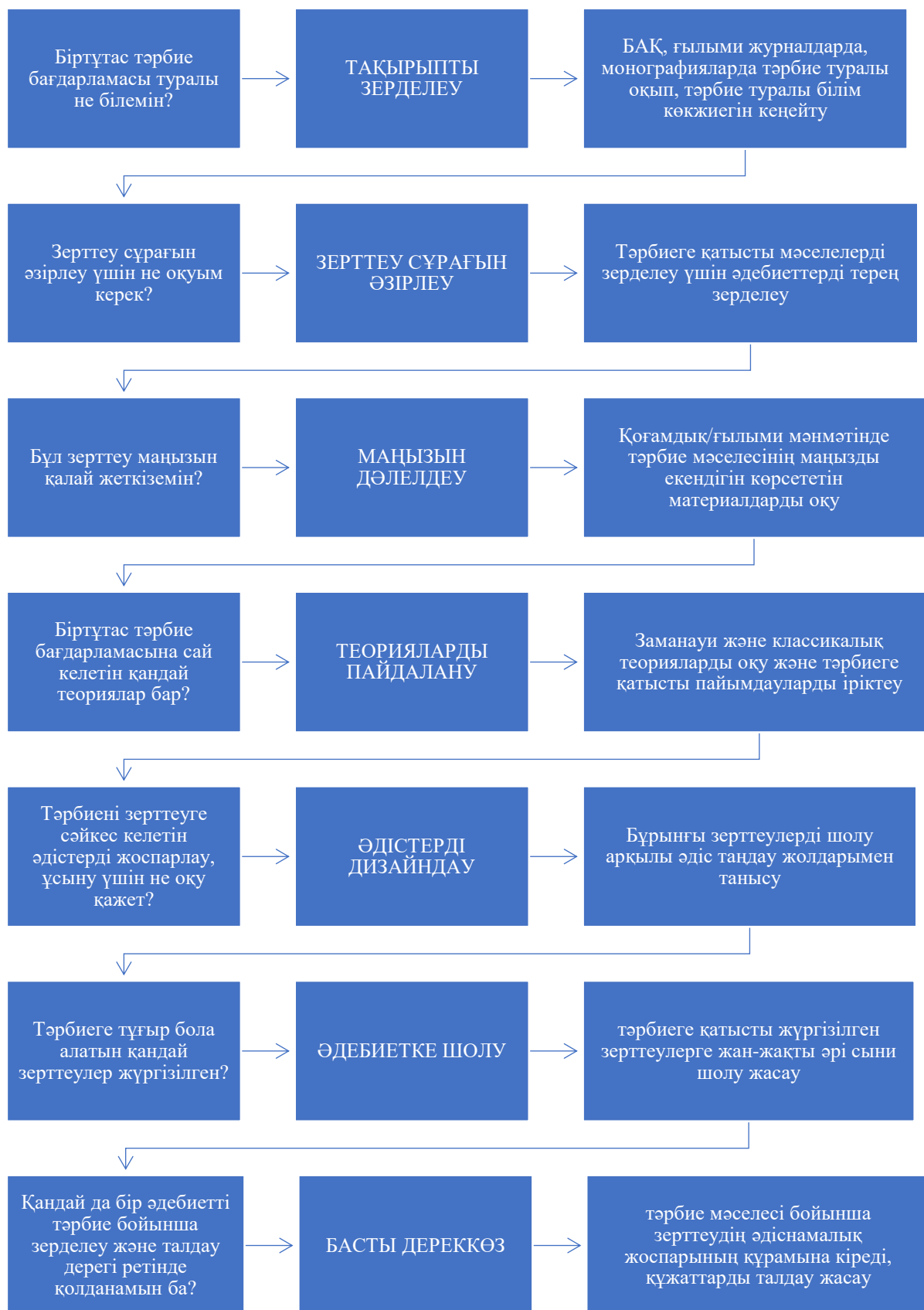
Зерттеу мәселесі бойынша бастапқы талдау үшін қандай дереккөздер қолданылатынын анықтау. Бұл ғылыми мақалалар, кітаптар, ғылыми-зерттеу институттарының есептері, сондай-ақ электрондық ресурстар болуы мүмкін. Ақпараттың сенімді және өзекті болуы үшін өзекті және беделді дереккөздерді таңдау маңызды.

2. Зерттеу проблемасы тұрғысынан талдау тәсілдерін жүйелеу

Әдебиетті зерттеуді жүйелеу деректердің үлкен көлемін өңдеу үшін мазмұнды талдау немесе мета-талдау әдістерін қолдану арқылы жүзеге асырылады. Негізгі авторларды, ғылыми еңбектерді, жүргізілген зерттеулерді бөліп көрсете отырып, зерттелетін саладағы негізгі тенденцияларды, тәсілдер мен теорияларды ажыратуға мүмкіндік береді.

3. Сыни талдау

Әрбір зерттеуші оқуды талдауға сыни көзқараспен қарауы керек. Бұл зерттеулердің дұрыстығын, авторлардың дәлелдерін және сіздің жеке жұмысыңыз үшін зерттеулердің жалпы маңыздылығын бағалауды қамтиды. Жауап беру керек сұрақтарын әзірлеу, яғни зерттеу қаншалықты өзекті, қандай әдістер қолданылды, тұжырымдар қаншалықты объективті деген сауалдарға жауаптар іздеуге бағытталады.

6-сурет. Біртұтас тәрбие бағдарламасы бойынша әдебиеттермен жұмыс істеу алгоритмі

4. Зерттеу сұрақтарын тұжырымдау

Зерттелген әдебиеттер негізінде зерттеу сұрақтары мен болжамдар тұжырымдалады. Бұл зерттеу проблемасы ұрғысынан анықталған проблемаларға және одан әрі зерттеу үшін ықтимал бағыттарға негізделуі керек.

5. Библиографияны жобалау

Библиографиялық тізімді дұрыс жобалау тек академиялық адалдық мәселесі ғана емес, сонымен қатар зерттеу жұмысы үшін бастапқы дереккөздерді жүйелеуге, бірізділікті сақтауға ықпал етеді. Барлық дереккөздер таңдалған дәйексөз стиліне сәйкес жасалуы керек.

6. Дереккөздерді зерттеуге біріктіру

Әдебиеттерден алынған ақпарат зерттеу жұмысының теорияларды қолдайтын және зерттеу тақырыбының дамуына ықпал ететіндей біріктірілуі керек. Әдебиетті зерттеу өздігінен мақсат болмауы керек; ол зерттеу мақсаттарына жету құралы ретінде қызмет етуі керек.

Жалпы әдебиетті зерттеу кезеңі мұқият, жүйелі зерделеуді және сыни көзқарасты қажет етеді. Бұл барлық кейінгі зерттеу жұмыстарының негізі болып табылады, сондықтан оны орындауға ерекше назар аудару маңызды болып табылады.

Біртұтас тәрбие бағдарламасы шеңберінде әдебиеттермен жұмыс істеу арқылы зерттеу жұмысының түйінді сөздеріне зерттеу проблемасы тұрғынан анықтама беріледі, зерттеу жұмысының дизайны әзірленеді.

Біртұтас тәрбие бағдарламасы бойынша әдебиеттермен жұмыс істеу алгоритмі ұсынылады.

Берілген алгоритмге (5-сурет) сәйкес келесідей әдебиеттермен жұмыс істеуге ұсынылады:

- Тәрбиеге берілген анықтама материалдарымен жұмыс.
- Тәрбиеге қатысты монографиялар, антологиялар, зерттеу нәтижелері жарияланған кітаптарға, яғни ғылыми еңбектермен жұмыс.
- Тәрбие бойынша танымал, ғылыми журналдарға шолу жасау. «Тәрбие бойынша ғалымдар не туралы айтып жатыр?», «Әлемдік рейтингі жоғары ғылыми журналдарда, конференцияларда тәрбие туралы қандай мәселелер көтерілуде?» т.с.с. сұрақтар бойынша жарияланған мақалаларға талдау жасау.
- Ресми жарияланымдар, статистикалық деректер, мұрағаттармен жұмыс, яғни тәрбие туралы қандай нормативтік құжаттар бар екендігін, нормативтік құжаттарға сәйкес тәрбие жұмысын ұйымдастыру мәселелеріне талдау жасау.
- Көмекші құралдармен жұмыс. Тәрбие бойынша энциклопедиялық сөздіктерге, анықтама материалдарына, дәйексөздерге талдау жасау.

Бұл әдебиеттермен жұмыс істеу арқылы проблемаларды анықтаудан бастап, тәрбие жұмысының теориялық және әдіснамалық негіздемесін әзірлеуді жүйелеуге ықпал етеді, теориялық материалдарды іріктеуге негіз болады.

Керекті әдебиеттерге шолу жасалғаннан кейін тәрбие мәселесі бойынша теориялық, әдіснамалық тұрғыдан сүйенуге болатын сарапшыны анықтаңыз.

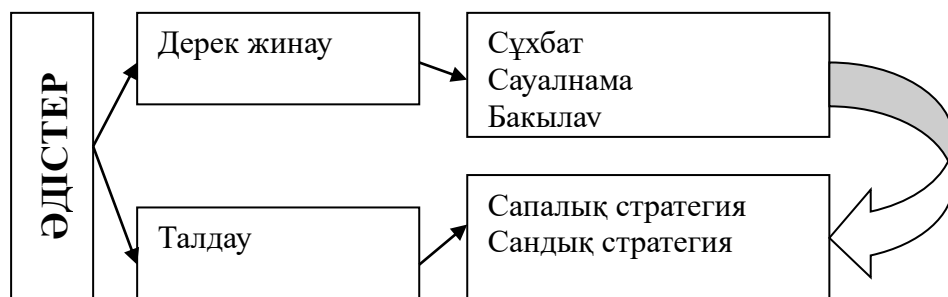

Мысалы, біздің тәрбие бағдарламасын іске асыру жағдайында әл-Фараби, Ж.Баласағұни, Ы.Алтынсарин, Абай Құнанбайұлы, Ш.Құдайбердіұлы, М.Жұмабаев, Ж.Аймауытов және басқада тәрбие мәселесі бойынша іргелі еңбек қалдырған авторларға сүйенеміз.

Келесі кезекте Біртұтас тәрбие бағдарламасының тиімділігін анықтау мақсатында, жалпы тәрбие жұмысының білім беру ұйымдарында ұйымдастыру ерекшелігіне байланысты зерттеу әдіснамасы әзірленеді.

Зерттеу әдіснамасы не үшін қажет?

Әдіснама – түрлі зерттеу мектептерін легитимді қылатын, нақты парадигмалық жорамал-дарға қатысты пайымдау принциптерін ұсынатын, ауқымды, бәрін қамтитын макродеңгейлі құрылым. Әдіснама зерттеу жүргізуге қажет стратегияны ұсынып, жұмысты негіздеуге көмектеседі [13].

6-сурет. Зерттеу әдістері

Әдіснама деңгейінде жұмыс істеу ең алдымен қолданыстағы әдіснамалармен таныс болудан бастау алады. Сол үшін Біртұтас тәрбие бағдарламасы шеңберінде әдіснаманы жүргізу проблеманы түсіну, орындалатын шешімдерді табу, шешім табуға бағытталған жұмыс істеу, жетістікті немесе сәтсіздікті бағалау қадамдарын іске асыру арқылы жүзеге асырылады [13].

3-кесте. Зерттеу әдіснамасын жүзеге асыру қадамдары

№	Қадамдар	Сипаты
1	Мәселені түсіну	Проблемалық жағдайды жақсы түсінуге бағытталған талпыныс қоғамдық көзқарастарға, пікірлерге және ішкі проблемалық жағдайдың түсініксіздігі мен күрделілігіне назар аудару. Мысалы, Біртұтас тәрбие бағдарламасы шеңберінде іс-шаралардың тиімділігін анықтау десек, сауалнама әдісін қолдану арқылы жыл бойы немесе белгілі бір уақыт бөлігінде атқарылған іс-шаралардың санын, оған

		қатысқан білім алушылар мен басқада субъектілердің санын анықтау және атқарылған шараларға қатысушылардың көзқарасын анықтау, нені жетілдіру керектігі туралы анықтауға бағыттауға болады.
2	Тиісті шешімдер қабылдау	<p>Қажеттіліктерді бағалау мен болашақты болжау; іс-шараларды, қызметтерді, ықтимал бағдарламаларды анықтау; өзгерту бойынша нақты бастамалардың мүмкіндіктерін зерделеу. Мысалы, бұл зерде зерттеуге қойылатын сұрақтар маңызды.</p> <p>Білім беру ұйымындағы оқушылардың қазіргі тәрбиелік қажеттіліктері қандай?</p> <p>Білім беру мекемелерінде тәрбие жұмысына қатысты қандай іс-шаралары тиімді?</p> <p>Біртұтас тәрбие бағдарламасын енгізуге қандай негізгі кедергілер мен сын-қатерлер байланысты?</p> <p>Тәрбие жұмысында қандай әдістер мен тәсілдер оқушылардың бойында құндылықтарды дарытуға тиімді әсер етеді?</p>
3	Шешім табуға ұмтылу.	<p>Бұл жерде зерттеу мақсаты білім өндірумен шектелмейді, өзгеріс жасауды зерттеудің бір бөлігі ретінде қарастыратын жұмыстар туралы баяндалады. Әдетте өзгерістер тәжірибені жақсарту, жүйені ауыстыру немесе түбегейлі өзгеріске ұмтылу мақсатында жасалады.</p> <p>Мысалы: Біртұтас тәрбие бағдарламасы шеңберінде ұйымдастырылған іс-шаралар білім алушылардың мінез-құлқына әсер етті ме?</p> <p>Қандай әсері болды?</p> <p>Не өзгерді?</p> <p>Тәрбие жұмысын ұйымдастыру тәсілдемесінде не өзгерді?</p> <p>Оны қалай байқауға болады?</p>

4	Өзгерісті бағалау	<p>Біртұтас тәрбие бағдарламасын білім беру ұйымдарына енгізгенде не өзгергендігін анықтау және Біртұтас тәрбие бағдарламасы алға қойған мақсатына жеткендігін анықтауға байланысты ұйымдастырылады.</p> <p>Біртұтас тәрбие бағдарламасын жүзеге асырғаннан кейін оқушылардың мінез-құлқы мен тәрбие шараларына қатысу деңгейінде қандай нақты өзгерістер тіркелді? Ата-аналар мен мүдделі органдармен бірлескен шаралар мектептегі қандай проблемалардың азаюына немесе көбеюіне ықпал етті?</p> <p>Біртұтас тәрбие бағдарламасы оқушылардың бойында қажетті құндылықтар мен құзыреттіліктерді қалыптастыруға қатысты өзінің бастапқы мақсаттарына қол жеткізді ме?</p>
---	-------------------	--

Ұсынылған зерттеу әдіснамасының қадамдары Біртұтас тәрбие бағдарламасы шеңберінде ұйымдастырылатын зерттеу жұмысына қажетті әдістер бойынша құралдарды таңдауда немесе сауалнама, сұхбат сұрақтарын әзірлеуге тірек болады.

Жалпы ойымызды түйіндей келе, Біртұтас тәрбие бағдарламасы шеңберінде жүргізілетін зерттеу жұмысында әдебиеттермен жұмыс жүргізу арқылы тәрбиенің негізгі түйінді ұғымдарына анықтама мен тәрбиенің теориялық негіздері әзірленеді, қазіргі ағымдағы жағдайдағы проблемаларды анықтап, бар деректер мен пікірталастарды талдау арқылы зерттелетін мәселенің әлеуметтік және ғылыми маңыздылығын дәлелді түрде растауға мүмкіндік болады, зерттеулерде қолданылатын әдістерге шолу деректерді жинау және талдау үшін ең қолайлы тәсілдер мен құралдарды таңдауға мүмкіндік береді.

2. Деректерді жинауға арналған құралдар

Біртұтас тәрбие бағдарламасын іске асыруды зерделеуді Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы жүргізеді (бұдан әрі-Академия) ұйымдастырады.

4-кесте – Біртұтас тәрбие бағдарламасының іске асырылуын зерделеуді ұйымдастыру құрылымы

Қатысушылар	Қызметтері
Академия	1) Үйлестіру және шешімдер қабылдау 2) Бастапқы деректерді жинау – онлайн-сауалнама, технологиялық карталарды, сабақтарды бақылау парақтарын, педагогтермен әңгімелесу хаттамаларын жинау. 3) нәтижелерді талдау, нәтижелерді жалпылау негізінде қорытындылар тұжырымдау, ұсынымдар әзірлеу
Әдістемелік кабинеттер	БДЖ – онлайн-сауалнама, технологиялық карталарды жинау, сынып сағаттарын, сыныптан тыс шараларды бақылау, педагогтермен әңгімелесу.
Білім беру ұйымдары	Біртұтас тәрбие бағдарламасының іске асырылуы туралы деректерді ұсыну, іске асыру барысы бойынша ұсынымдарын беру

Зерттеуге қатысушылардың өзара қарым-қатынастарының иерархиясы

Біртұтас тәрбие бағдарламасы бағдарламасының іске асырылуын зерделеуге директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасардың сынып жетекшілерінің қызметі (бұдан әрі – респондент):

- онлайн-сауалнамаға, сұхбаттасуға, әңгімелесуге қатысады;

- технологиялық карталарды (ТК) толтырады;

- бастапқы деректердің дұрыс, шынайы болуына, уақытылы берілуіне қолдау көрсетеді.

Біртұтас тәрбие бағдарламасы бағдарламасының іске асырылуын зерделеуге таңдалған білім беру ұйымдарына жетекшілік ететін директордың (бұдан әрі – директор) қызметтері:

– Білім беру ұйымы бойынша Біртұтас тәрбие бағдарламасының іске асырылуын зерделеу бойынша үйлестіруге қолдау көрсетеді;

– Директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасарының, сынып жетекшілердің жалпы педагогтердің онлайн-сауалнамадан өтуіне, әдіскерге ТК жиналуын және берілуін ұйымдастыруға қолдау көрсетеді (сауалнамадан өту респонденттің келісімімен, ерікті болуын назарда ұстаймыз);

– мектепте әдіскерлердің педагогтермен кездесуі кестесін жасайды, 2-қосымшадағы «Мектепке сапарға бару жөніндегі нұсқаулыққа» сәйкес сынып

сағаттарына қатысуға мүмкіндік жасайды;

– әдіскерге қажетті ақпараттың сапасы мен уақтылы берілуіне мүмкіндік жасайды;

– ақпаратты жинауға көмектеседі;

– интервьюлерге, әңгімелесулерге қатысады.

Облыстық және қалалық білім басқармаларынан қатысушылар:

- Астана, Шымкент қалалары мен Атырау, Маңғыстау, Ақтөбе, Абай, Алматы, Түркістан, Ұлытау, Солтүстік Қазақстан, Батыс Қазақстан, Жетісу, Қарағанды облысы білім басқармаларының әдіскерлері.

Астана, Шымкент қалалары мен Атырау, Маңғыстау, Ақтөбе, Абай, Алматы, Түркістан, Ұлытау, Солтүстік Қазақстан, Батыс Қазақстан, Жетісу, Қарағанды облысы білім басқармалары әдіскерлерінің функциялары:

- облыс бойынша мониторингті үйлестіруді жүзеге асырады;

- мониторинг шеңберінде облыстың базалық мектептеріне сапарларды жүзеге асырады («Мектепке сапарға бару жөніндегі нұсқаулыққа» сәйкес кездесулер кестесін жасайды, фокус-топтарды құрады, сабаққа қатысу үшін сабақ кестесін дайындайды);

Қажетті ақпаратты жинайды, өңдейді және Академияға ұсынады, оның шынайылығына, сапасы мен уақтылығына жауапты болады.

Академияның функциялары:

- зерделеуге жалпы басшылықты жүзеге асырады, мониторингтің барлық кезеңдерінің міндеттерін айқындайды;

- зерделеу барасында ұсынылатын технологиялық карталарын, онлайн-сауалнамалар әзірлейді;

- білім беру ұйымдарына жұмыс сапары кестесі мен бағдарламасын жасайды, сұхбат сұрақтарын, сабақтарды бақылау парақтарын әзірлейді;

- білім беру ұйымдарына жұмыс сапарының логистикасын әзірлейді, сапарларды өткізу туралы ақпараттық хаттар, мониторинг шеңберінде қажетті ақпаратты тапсыру мерзімдерін дайындайды;

- жұмыс топтарының құрамын құрады және зерделеу жұмыс топтарының мүшелеріне нұсқама жүргізеді;

- бастапқы деректерді жинауды (БДЖ) жүзеге асырады, ақпарат ағынын өңдейді, алынған деректерге талдау жүргізеді;

- зерделеу нәтижелерін жинақтайды, проблемаларды анықтайды, қорытындыларды тұжырымдайды;

- проблемаларды шешудің нұсқаларын әзірлейді (оқу бағдарламаларына, ОӘК және т. б. өзгерістер енгізу бойынша ұсыныстар);

- мониторинг бойынша қорытынды есеп жасайды.

Біртұтас тәрбие бағдарламасының іске асырылуын зерделеу кезеңдері мен рәсімдері

1-кезең: бастапқы деректерді жинау және бастапқы өңдеу (сәуір айы).

Осы кезеңде педагогтерден Біртұтас тәрбие бағдарламасы бойынша директорлардың тәрбие ісі жөніндегі орынбасарларынан, сынып жетекшілерінен кері байланыс алу мақсатында бастапқы деректерді жинау (ТК

толтыру, онлайн-сауалнама) жүзеге асырылады.

Респонденттер:

- ТК толтырады (қосымшада берілген);
- онлайн-сауалнамадан өтеді (қосымшада берілген).

Әдіскерлер педагогтардың ТК-ны уақтылы толтырылуын және олардың онлайн-сауалнамадан өтуін бақылайды, оларды толтыру кезінде консультациялық көмек көрсетеді, Академияға ақпарат береді.

2-кезең: бастапқы деректерді талдау (мамыр).

Бастапқы деректерді талдауды Академия қызметкерлері ТК-дан ақпаратты өңдеу және онлайн-сауалнама нәтижелері негізінде оқу бағдарламалары мен ОӘК-ні курс барысында пайдалану кезінде мұғалімдерде туындайтын проблемаларды анықтау үшін жүргізеді. Осы талдау негізінде Академия қызметкерлері 3-ші кезеңде одан әрі зерттеуді қажет ететін салаларды анықтайды.

3 кезең: мектептерге жұмыс сапарымен бару (наурыз-сәуір)

Әдіскерлер «Мектепке сапарға бару жөніндегі нұсқаулықты» басшылыққа ала отырып, мектепке сапарды жүзеге асырады, педагогтер арасында сұхбат және фокус-топтар жүргізеді, сабақтарға бақылау жүргізеді (3-қосымша).

Мектептерге жұмыс сапары барысында, бастапқы деректерді талдау кезеңінде анықталған проблемаларды зерделеу мақсатында жүргізіледі және бақылау функцияларын атқармайды. Сапар барысында мұғалімдердің, білім алушылардың және мектеп әкімшілігінің оқу бағдарламаларының, ОӘК (басшылық және цифрлық ресурстар) сапасы туралы пікірлері зерделенеді, курсты оқыту процесінде мектеп әкімшілігі тарапынан мұғалімдерді қолдау деңгейі айқындалады.

4-кезең: Біртұтас тәрбие бағдарламасының мазмұнын жетілдіру бойынша қорытындылар мен ұсынымдарды тұжырымдау. Өзгерістер енгізу (сәуір-мамыр)

Академия мониторинг нәтижелеріне талдау жүргізеді, сондай-ақ жиналған деректерді модерациялайды, Біртұтас тәрбие бағдарламасының мазмұнын пысықтау бойынша ұсынымдар әзірлейді. Академия басқаратын жұмыс тобы бекітілген өзгерістерді енгізеді.

5 кезең: өзгерістерді бекіту (маусым)

Барлық енгізілген өзгерістері бар құжаттардың нұсқаларын Академия бекіту үшін ҚР Оқу-ағарту министрлігіне бекітуге ұсынады және барлық мүдделі тараптардың назарына жеткізіледі.

Біртұтас тәрбие бағдарламасы бойынша зерделеу жүргізу барысында сұхбат жүргізу бойынша нұсқаулық

Сұхбат процесінде ақпараттандырылған келісім мен басқа да этикалық қағидаларды қоса алғанда, стандартты озық тәжірибелерді сақтау қажет.

Сауалнамаға қатысуға ақпараттандырылған келісім сауалнаманың мақсаттары, рәсімдері мен нәтижелері, сондай-ақ ерікті қатысу аспектілері, құпиялылық және деректерді қорғаудың қолданыстағы хаттамалары туралы нақты ақпаратты қамтуы тиіс.

Сауалнама барысында сақталуы керек қосымша стандартты сұхбат принциптеріне мыналар жатады:

- ✓ Берілген хаттаманы қолдана отырып, сұрақтар қойыңыз, сонда деректер барлық сұхбат берушілер үшін бейтарап және салыстырмалы болады.

- ✓ Егер респондент мәселені түсінбесе, түсініктеме беріңіз.

- ✓ Сұхбат барысын бақылауды сақтаңыз.

- ✓ Барлық жазбалар әр түрлі сұхбат берушілерде толық, сенімді және дәйекті болатындай етіп деректерді дәл жазыңыз.

- ✓ Сұхбат барысында техникалық құрылғыларға мәліметтерді жазып алғыңыз келсе респонденттің келісімін алыңыз және ол жазбаның құпия сақталып, тек сұхбат бойынша сапалық талдау барысында қолдану керек

- ✓ Мектептен шықпас бұрын, олардың толықтығына көз жеткізу үшін деректерді тексеріңіз.

Сұхбатты жүргізуші респондентке сұхбатты жүргізу мақсаты және нәтижелерін өңдеу туралы нақты ашық айтуы қажет. Респонденттен не күтілетінін ашық айтыңыз, бұл сұхбат барысында берілетін жауаптардың дәлдігін және нақты болуына ықпал етеді. Өзіңіз туралы респондентке нақты және толық таныстырып, онымен сенімді, ашық байланыс орнатып, жайлы атмосфераны қалыптастыру қажет.

Сұхбат жүргізу барысында зерттеуші келесі ұсынымдарды ескеру қажет:

- ✓ Сұхбат маңызды және пайдалы зерттеулер аясында деректерді жинауға арналған.

- ✓ Респонденттің сұхбатқа қатысуы зерттеу деректері үшін маңызды, бірақ респонденттің сұхбатқа қатысуы ерікті болып табылады. Респондент зерттеу жұмысының кез келген кезеңінде зерттелуші ретінде қатысуды тоқтатуға шешім қабылдай алады.

- ✓ Берілген жауаптар құпия болып табылады және тек зерттеу мақсатында пайдаланылады.

- ✓ Сұхбатты жайлы, эмоционалды жағымды атмосферада өткізіңіз түрде өткізіңіз. Респондент өзін еркін сезінуі керек.

- ✓ Сұхбат барысында сұрақтарды анық, баяу, түсінікті етіп қою керек.

- ✓ Сұхбаттың сәтті өтуі өзіңізге байланысты екенін ұмытпаңыз.

Сұхбатты жайлы ортада ұйымдастырып, сұхбаттың сынақ еместігін респондентке анық жеткізу керек. Сұхбат барысында берілетін сұрақтардың жауабының дұрыс немесе бұрыс деген жауаптары болмайтындығын және өзінің сұрақ шеңберінде ойын ашық, нақты жеткізуі зерттеу жұмысының тиімділігін арттыруына оң ықпал ететіндігін респондентке түсіндіру маңызды. Сұхбат кезінде біржақты жауаптарды болдырмау және деректердің салыстырылуын қамтамасыз ету үшін белгілі бір ережелерді сақтау керек. Мысалы:

- ✓ Сұхбат сұрақтарын дәл сол күйінде оқу маңызды. Сөздерді өзгертуге болмайды. Сұрақтарды берілген қалпынан өзгертпей оқыңыз.

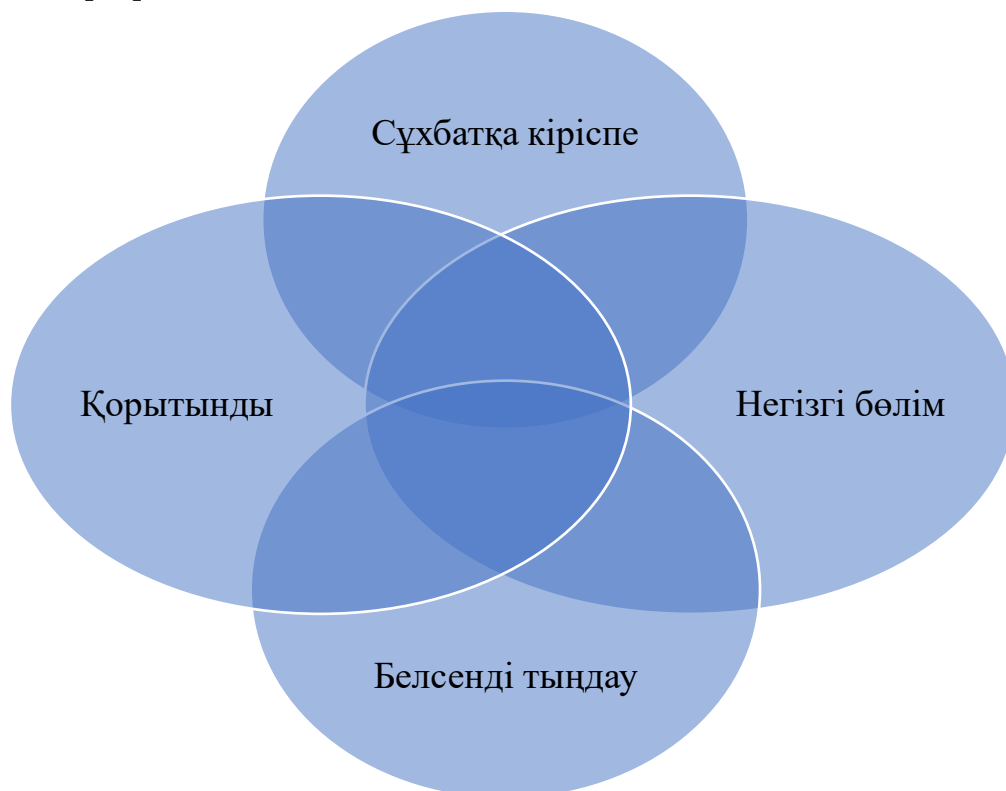
- ✓ Сұрақтардың ретін өзгертпеңіз.

- ✓ Сұрақтарды баяу және анық оқыңыз.

- ✓ Респонденттің бәрін естігеніне көз жеткізіп, сұрақты толығымен

оқып шығыңыз.

- ✓ Сұрақтарды жіберіп алмаңыз.
- ✓ Сұхбатты асықпаңыз, респонденттің сұрақты түсінуге және оған жауап беруге жеткілікті уақыты болуы керек.
- ✓ Респондентке сұрақ түсініксіз болғанда сұрақты қайталап оқып, түсінуіне қолдау көрсетіңіз.
- ✓ Респондент сұхбат барысында берген жауабы жауапты кодтауға қиындық туғызған жағдайда жауабын тағы бір рет ойланып, жүйелеп, нақтырақ жауап беруін сұраңыз.
- ✓ Респонденттің ойын нақтылап алыңыз. Респонденттің берген жауабын өзіңізше түйіндемей тағы бір рет нақтылап алғаныңыз сапалық талдау үшін маңызды [16].

7-сурет. Сұхбат жүргізу

Сұхбат жүргізуге толығырақ тоқталсақ:

Кіріспе: өзіңізді таныстырыңыз және сұхбаттың мақсатын таныстырудан бастаңыз. Респонденттерге олардың сұхбатқа қатысуының маңыздылығын түсінетініне және олардың жауаптары жасырын болатынына көз жеткізіңіз.

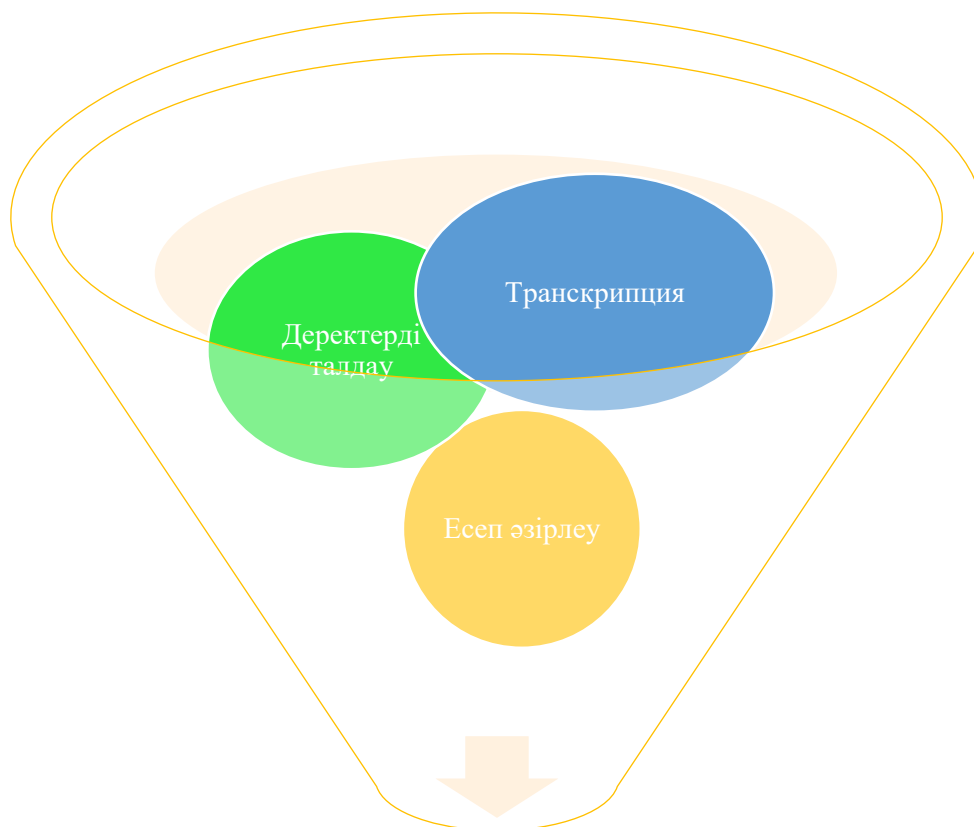
Негізгі бөлім: сұрақтарыңызды сабырлы және анық қойыңыз. Толық ақпарат алу үшін ашық сұрақтарды және нақты жауаптар үшін жабық сұрақтарды пайдаланыңыз.

Белсенді тыңдау: жауаптарды мұқият тыңдаңыз, сөзін бөлмеңіз немесе респонденттің жауабына өз пікіріңізді білдірмеңіз. Мүмкіндігінше жауаптардың тереңдігі үшін нақты сұрақтар қойыңыз.

Аяқтау: респондентке сұхбатқа қатысып өз ойымен бөліскендігі үшін,

ашықтығы үшін және Біртұтас тәрбие бағдарламасын жақсартуға өзіндік үлес қосуға ниетін білдіріп, уақытын бөлгендігіне алғыс айтыңыз және алынған ақпараттың құпия сақталатындығы, тек зерттеу мақсатында қолданылатындығын тағы да бір рет назарына салып сұхбатты аяқтаңыз.

Сұхбат аяқталғаннан кейін респонденттердің жауаптарын өңдеу маңызды. Алынған деректерді өңдейдің өзіндік тәртібін сақтау және ұсыну қажет.

Деректерді өңдеу алгоритмі

8-сурет. Сұхбаттан алынған деректерді өңдеу

Сұхбат нәтижелерін өңдеудің әр кезеңін, соның ішінде транскрипцияны, деректерді талдауды және есепті дайындауды толығырақ қарастырайық:

1. Транскрипция

Транскрипция – сұхбаттың дыбыстық жазбасын мәтіндік форматқа түрлендіру процесі. Бұл кезең өте маңызды, өйткені ол ақпаратты мұқият және жүйелі түрде талдауға мүмкіндік береді. Транскрипция процесіндегі маңызды сәттер:

Дәлдік: респонденттің сөздерін, соның ішінде кідірістер мен эмоционалды бояуды мүмкіндігінше дәл қайталауға тырысыңыз.

Иесіздендіру: қатысушылардың анонимділігін сақтау үшін мәтіннен барлық жеке ақпарат туралы ескертулерді алып тастаңыз.

Оқу мүмкіндігі: мәтінді оқуға оңай және түсінікті етіп жасаңыз. Деректерді құрылымдау үшін абзацтар мен субтитрлерді пайдаланыңыз.

2. Деректерді талдау

Деректерді талдау респонденттердің жауаптарындағы негізгі тақырыптар мен қатынастарды анықтау үшін жүргізіледі. Бұл процесс бағдарламаның қай аспектілері тиімді жұмыс істейтінін және қайсысы жақсартуды қажет ететінін түсінуге көмектеседі:

Кодтау: мәтінді белгілі бір идеяларды немесе тақырыптарды көрсететін сегменттерге (кодтарға) бөлу процесі.

Тақырыптық талдау: мәліметтердегі жалпы заңдылықтарды анықтау үшін кодтарды тақырыптар мен санаттарға топтастыру.

Түсіндіру: тақырыптардың мағынасы және олардың зерттеу мақсаттарымен байланысы туралы ойлар.

3. Есеп беру

Қорытынды кезең-жалпыланған нәтижелер мен ұсыныстар беретін есепті дайындау:

Есеп құрылымы: кіріспе (зерттеу мақсаттары), әдістеме, нәтижелерді талдау, талқылау (деректерді түсіндіру), қорытындылар мен ұсыныстар.

Талқылау: нәтижелер ағымдағы тәжірибелермен қалай салыстырылатынын талқылаңыз.

Ұсыныстар: деректерді талдау негізінде бағдарламаны жақсарту бойынша нақты ұсыныстарды анықтаңыз және оны құрылымдаңыз. Олардың практикалық және іске асырылатынына көз жеткізіңіз.

Көрнекілік: нәтижелерді көрнекі түрде көрсету үшін кестелерді, графиктерді және диаграммаларды пайдаланыңыз.

Сұхбат нәтижелерін өңдеудің бұл тәсілі Біртұтас тәрбие бағдарламасының әсерін терең түсінуді қамтамасыз етеді және оны оңтайландырудың тиімді стратегияларын жасауға ықпал етеді.

Деректерді енгізу ережелері кез келген зерттеу немесе дерекқормен жұмыс істеу кезінде ақпараттың сапасын, дәлдігін және тұтастығын қамтамасыз етудің маңызды аспектісі болып табылады. Деректерді енгізу кезінде ескеру қажет кейбір негізгі ережелер:

1. Форматтарды стандарттау

Әр өріс үшін деректер форматтарын анықтаңыз (мысалы, DD форматындағы КҮН.АЙ. ЖЖЖЖ, ел коды бар телефон нөмірлері).

Деректерді енгізу үшін бірыңғай ережелерді қолданыңыз (мысалы, әрқашан бас әріппен аты мен тегін енгізу).

Ондық бөлшектердің саны немесе мыңдаған бөлгіштерді пайдалану сияқты сандық деректердің стандарттарын орнатыңыз.

2. Қателерді тексеру

Автоматты тексеру: қате немесе қалыптан тыс деректерді автоматты түрде анықтау үшін Бағдарламалық құралды пайдаланыңыз.

Қолмен тексеру: қателерді қолмен кездейсоқ тексеріп отырыңыз.

Енгізуді тексеру: қателерді болдырмау үшін деректерді енгізуге шектеулер қойыңыз (мысалы, жас өрісіне мәтін енгізу мүмкін емес).

3. Қайталану және бірегейлік

Деректердің қайталануын болдырмаңыз: жүйе бірдей жазбаларды нақты растаусыз енгізуге жол бермейтініне көз жеткізіңіз.

Деректерді оңай ажырату және басқару үшін әр жазба үшін бірегей идентификаторларды пайдаланыңыз.

4. Оқыту және нұсқаулық

Қызметкерлерді оқыту: деректермен жұмыс істейтін барлық пайдаланушылар үшін тренингтер өткізіңіз, сонда олар деректердің дәлдігінің маңыздылығын түсінеді және оларды дұрыс енгізе алады.

Толық нұсқаулықтарды әзірлеу: процестің барлық қатысушыларына қолжетімді деректерді енгізу нұсқауларын жасаңыз.

5. Деректер қауіпсіздігі

Деректерді қорғау: шифрлау, Күпия сөздер және басқа қауіпсіздік шаралары арқылы деректердің қауіпсіздігін қамтамасыз етіңіз.

Қол жеткізуді басқару: тек уәкілетті тұлғалармен жұмыс істеуге рұқсат беру арқылы деректерге қол жеткізуді шектеңіз.

6. Деректерді үнемі жаңартып отыру және сақтау

Деректерді жаңарту: ақпаратты жаңартып отыру үшін оны үнемі тексеріп, жаңартып отырыңыз.

Өзгерістерді басқару: деректердегі кез келген өзгерістерді, соның ішінде өзгерістердің толық тарихына ие болу үшін кім, қашан және не өзгерткенін жазыңыз.

7. Қателерге жауап беру

Қателерді бақылау: деректердегі қателерді бақылау және түзету жүйесін жасаңыз.

Пайдаланушылардың кері байланысы: пайдаланушыларды байқалған қателер немесе деректер мәселелері туралы хабарлауға шақырыңыз.

Осы ережелерді сақтау деректердің сенімділігін, тұтастығын және қауіпсіздігін қамтамасыз етуге көмектеседі, бұл кез келген аналитикалық зерттеулер мен негізделген шешім қабылдау процестерінің негізі болып табылады.

Сұхбат жүргізу кезіндегі этикалық ұстанымдар мен ережелер

Күпиялылық жеке деректерді жинауды қамтитын кез келген зерттеулерді жүргізудің негізгі элементі болып табылады. Жиналған деректердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету ғана емес, сонымен қатар респонденттер туралы ақпараттың тек мәлімделген зерттеу мақсаттары аясында пайдаланылуын қамтамасыз ету маңызды:

Деректерді қорғау: файлдарды шифрлау және респонденттердің аттарының орнына анонимді идентификаторларды пайдалану сияқты деректерді қорғау шараларын қолданыңыз.

Шектеулі қол жетімділік: тек зерттеу тобының уәкілетті мүшелеріне деректерге қол жеткізуді қамтамасыз етіңіз.

Ақпараттандырылған келісім: сұхбатты бастамас бұрын қатысушылардан олардың жеке деректерін өңдеуге расталған келісімді алыңыз, бұл ақпараттың қалай қолданылатынын нақты түсіндіріңіз.

Ерікті қатысу

Ерікті қатысу принципін сақтау әрбір респонденттің өзі үшін ешқандай салдарсыз зерттеуге қатыспау құқығын мойындауын қамтамасыз етеді. Бұл сенім мен этикалық стандарттарға сәйкестікті нығайтады:

Алдын ала хабарлау: респонденттер сұхбат басталғанға дейін зерттеудің мазмұны, оның мақсаттары мен процедуралары туралы толық хабардар болуы керек.

Қысымның болмауы: респонденттер олардың қатысуы толығымен ерікті екенін және кез келген уақытта бас тартуы немесе барлық сұрақтарға жауап бермеуі мүмкін екенін түсінетініне көз жеткізіңіз.

Келісімді қайтарып алу: респонденттер кез келген уақытта өз деректерін өңдеуге келісімін қайтарып ала алатынын білуі керек және бұл олардың ұйымдармен немесе оқу орындарымен одан әрі өзара әрекеттесуіне әсер етпейді.

Этикалық қағидаларды іске асыру

Осы этикалық принциптерді жүзеге асыру зерттеудің барлық кезеңдерінде мұқият жоспарлауды және толық назар аударуды қажет етеді:

Этикалық хаттама: мәліметтермен жұмыс істеудің барлық аспектілерін реттейтін этикалық зерттеу хаттамасын жасаңыз және бекітіңіз.

Зерттеу тобын оқыту: зерттеу тобының барлық қатысушылары жеке деректермен жұмыс істеу негіздерін және этикалық мінез-құлық принциптерін білуі керек.

Мониторинг және есеп беру: зерттеу барысында этикалық стандарттардың сақталуын үнемі тексеріп отырыңыз және оның этикалық аспектілері бойынша есептер беріңіз.

Осы принциптерді ұстану жиналған деректердің сапасын жақсартып қана қоймайды, сонымен қатар респонденттер мен жұртшылықтың зерттеуге деген сенімін арттырады, ашық және адал ғылыми диалогқа ықпал етеді.

Біртұтас тәрбие бағдарламасы тиімділігін анықтап, ұсыныстар жинақтау мақсатында сауалнама жүргізіледі. Сауалнама педагогтердің және ата-аналардың Біртұтас тәрбие бағдарламасына көзқарастарын және осы бағдарламаны іске асырудағы кедергілер мен қиындықтарды, артықшылықтарын анықтап, ұсыныстар алу мақсатында әзірленді. Сауалнама нәтижесі мен сұхбат барысында алынған деректер өңделіп Біртұтас тәрбие бағдарламасы бойынша қандай іс-шаралар өткізілген және оның тиімділігі туралы ақпараттар жиналады.

ҚОРЫТЫНДЫ

Орта білім беру ұйымдарында Біртұтас тәрбие бағдарламасын іске асыруды зерттеу әдіснамасы бойынша әзірленген әдістемелік ұсынымдар бойынша келесінде қорытындылар жасалды:

Білім беру ұйымдарындағы тәрбие жұмысын дұрыс ұйымдастыру арқылы білім алушылардың мінез-құлқына, дағдыларына оң ықпал етуге болады.

Біртұтас тәрбие бағдарламасы қазіргі заманның сын-тегеуріндеріне жауап береді және жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген еңбекқор, адал, саналы, жасампаз азаматты тәрбиелеуге бағытталған бірі болып табылады.

Біртұтас тәрбие бағдарламасы шеңберінде ұйымдастырылған іс-шаралар білім алушылардың мінез-құлқы мен ұстанымдарындағы нақты өзгерістермен қалай байланысты екенін түсіну маңызды.

Әдістемелік ұсынымдаманы түйіндей келе 2023-2024 оқу жылында енгізілген Біртұтас тәрбие бағдарламасының жүзеге асырылу барысына талдау жасау, оның әлсіз және күшті тұстарын анықтап, оны әрі қарай жетілдіру шешімдер қабылдау зерттеулер негізінде әзірленуі үшін осы әдіснама әзірленді.

Әдіснама - білім негіздері туралы ілім ретінде зерттеушінің ғылыми білім үрдісіне негізделген философиялық, идеологиялық ұстанымдарын талдайды және бағалайды.

Зерттеу жұмысын ұйымдастыру және жүргізу кезінде зерттеуші ұстанатын принциптер жүргізіліп жатқан зерттеулердің ғылыми сенімділігін, объективтілігін және этикалық дұрыстығын қамтамасыз етуде шешуші рөл атқарады.

Ұсынылған зерттеу әдіснамасының қадамдары Біртұтас тәрбие бағдарламасы шеңберінде ұйымдастырылатын зерттеу жұмысына қажетті әдістер бойынша құралдарды таңдауда немесе сауалнама, сұхбат сұрақтарын әзірлеуге тірек болады.

Біртұтас тәрбие бағдарламасы бойынша аналитикалық есеп әзірлеуге қажетті зерттеу әдістерінің жүйесі әзірленді. Бірақ бұл таңдалған зерттеу әдістерін барлық білім беру ұйымдары тәжірибеде қолдану қажет деп міндеттемейді. Әрбір білім беру ұйымы өз деңгейінде аналитикалық есеп әзірлеу үшін басқада зерттеу әдістерін қолдануға болады. осы әдістемелік ұсынымдар шеңберінде ұсынылған зерттеу әдістері ұсынымдық сипатқа ие болып табылады.

Жалпы Біртұтас тәрбие бағдарламасы бойынша аналитикалық есеп әзірлеу бұл тексеру емес, есеп әзірлеу арқылы әрбір білім беру ұйымы өзінің құзыреті шегінде шешімдер қабылдап, білім беру ұйымындағы тәрбие жұмысын зерделеуге қолдана алады. Қажет болса өзгертіп, білім беру ұйымының қажеттілігіне бейімдей алады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ДЕРЕККӨЗДЕР ТІЗІМІ

1 Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Ұлттық құрылтайдың «Әділетті Қазақстан – Адал азамат» атты екінші отырысында сөйлеген сөзі [Электронды ресурс] // <https://clck.ru/35txX4> (сайт 25.01.2024 қаралды)

2 Жоғары оқу орындарынан басқа білім беру ұйымдарына арналған «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2023 жылғы 19 қыркүйектегі № 294 бұйрығы [Электронды ресурс] https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=39916933 (Сайт 20.01.2024 ж. күні қаралды)

3 «Қазақстан жастары – 2022» ұлттық баяндамасы. = Национальный доклад «Молодежь Казахстана – 2022». = National report “Youth of Kazakhstan – 2022”. – Астана, 2022. – 384 б. [Электронды ресурс] <https://eljastary.kz/upload/iblock/200/ss0ch6z94jqzeuwr3c51108sflizdngb.pdf> (Сайт 20.01.2024 ж. күні қаралды)

4 Ахмет Байтұрсынұлы: Баулу мектебі. [Электронды ресурс] https://adebiportal.kz/kz/news/view/axmet-baitursynuly-baulu-mektebi_16521 (Сайт 20.01.2024 ж. күні қаралды)

5 Дулатұлы М. Ұрпаққа аманат /Міржақып Дулатұлы. Шығармалары 3-том. [Электронды ресурс] https://adebiportal.kz/kz/books/view/sygarmalary-3-tom_929 (Сайт 20.01.2024 ж. күні қаралды)

6 Аймауытов Ж. Алты томдық шығармалар жинағы. /Тәрбиеге жетекші. Жаңа ауыл. (оқу құралдары). – Алматы: «Ел-шежіре», – 2013. Т.5: – 384 б. [Электронды ресурс] <http://e-kitap.kz/book/5127/read> (Сайт 20.01.2024 ж. күні қаралды)

7 Жұмабаев М. Шығармалары (әдеби басылым). 2-том: Әңгіме, ғылыми еңбек, мақалалар, аудармалар, жарияланбаған өлеңдер /Құраст. С.Жұбаниязов.– Алматы: Жазушы, 2013.– 376 бет. [Электронды ресурс] <https://adebiportal.kz/web/viewer.php?file=/storage/upload/iblock/ecf/ecf3f2cab91f1fc05cf4f4a5d76f5f5c.pdf&ln=kz> (Сайт 20.01.2024 ж. күні қаралды)

8 Танирбергенова, А. Ш. Біртұтас тәрбие бағдарламасы: зерттеулер мен іске асыру тетіктері [Мәтін] // «Білім» ғылыми-педагогикалық журналы. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2023. – №3. – Б. 143-156. <https://doi.org/10.59941/2960-0642-2023-3-143-156> (Сайт 20.01.2024 ж. күні қаралды)

9 «Ғылыми зерттеу әдіснамасы»: оқу құралы/ автор-құраст.: кәсіби психологиялық дайындық және ІО басқару кафедрасының профессоры, педагогика ғылымдарының докторы, профессор Н.П.Ким, ІО әлеуметтік жұмысты ұйымдастыру кафедрасының бастығы, педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент Н.А.Тулкинбаев, Қостанай: ҚР ІМ Ш. Қабылбаев атындағы Қостанай академиясы, 2022. – 106 б.

10 Абдигалиева Т.Б. Ғылыми зерттеулердің әдістемесі: Оқу құралы. – Алматы: АТУ РББ, 2019. – 137 б. [Электронды ресурс] <http://library.atu.kz/files/47887.pdf> (қаралған күні 25.08.2023 ж.)

11 Болтаева Ә.М. Психологиялық ғылыми зерттеулерді ұйымдастыру: Оқу құралы. – Алматы: Қазақ университеті, 2015.-122б. [Электронды ресурс] <https://sul.su/ZZkA> (қаралған күні 25.08.2023 ж.)

12 Таубаева Ш. Педагогикалық зерттеулердің әдіснамасы мен әдістері. Оқулық. – Алматы: «Қазақ университеті», 2020. – 360 б. [Электронды ресурс] <https://dokumen.pub/9786010442375.html> (қаралған күні 25.08.2023 ж.)

13 О’Лири Зина Зерттеу жобасын жүргізу: негізгі нұсқаулық. – Алматы: «Ұлттық аударма бюросы» қоғамдық қоры. – 2020. – 472 бет. [Электронды ресурс] <https://kitap.kz/book/6456/read> (қаралған күні 25.08.2023 ж.)

14 Этический кодекс исследователей образования Казахстана. – Первое издание. – Нур-Султан: Казахстанское общество исследователей в области образования, 2020. – 68 с. [Электронды ресурс] <http://surl.li/rnqwo> (қаралған күні 25.08.2023 ж.)

15 Research ethics policy /University of Oxford [Электронды ресурс] <https://researchsupport.admin.ox.ac.uk/governance/ethics/committees/policy> (қаралған күні 25.08.2023 ж.)

16 Детский фонд ООН, «ECDI2030: инструкции для интервьюеров», ЮНИСЕФ, Нью-Йорк, 2020. [Электронды ресурс] <https://clck.ru/3AA8qj> (қаралған күні 25.08.2023 ж.)

ЗЕРТТЕУГЕ ҚАТЫСУ ТУРАЛЫ РЕСПОНДЕНТТЕРДІҢ АҚПАРАТТЫҚ КЕЛІСІМ ПАРАҒЫ

Ақпараттық келісім зерттеуге қатысушы респонденттердің қандай зерттеуге қатысатындығы туралы ақпарат ұсынылып, ол зерттеуге қатысуға немесе одан бас тартуға келісімін алу үшін әзірленді.

Зерттеу жұмысының тақырыбы: Біртұтас тәрбие бағдарламасының жүзеге асырылу деңгейін зерделеу.

Зерттеу жұмысының мақсаты: Біртұтас тәрбие бағдарламасының іске асырылу деңгейін анықтау және Біртұтас тәрбие бағдарламасын жетілдіру үшін ұсыныстар жинау.

Зерттеуде көзделген рәсімдердің сипаттамасы:

Зерттеу шеңберінде сізден Біртұтас тәрбие бағдарламасы туралы ойыңызды білуге, және оны бағалауға, сондай-ақ оның мектеп оқушыларының мінез-құлық ерекшелігіне мен дағдыларына әсеріне қатысты сұрақтарды қамтитын сауалнаманы толтыру сұралады. Сауалнаманы толтыру шамамен 20-30 минут уақытыңыз қажет.

Ықтимал қауіптер мен қолайсыздықтар:

Бұл зерттеуге қатысу сауалнаманы толтыруға жұмсалған уақытты қоспағанда, белгілі тәуекелдермен немесе қолайсыздықтар келтірмейді.

Ықтимал пайда:

Сіздің қатысуыңыз Біртұтас тәрбие бағдарламасының жүзеге асырылу жағдайын анықтауға және оны жетілдіру үшін қажетті шешімдер табуға ықпал етеді. Зерттеу нәтижелері Біртұтас тәрбие бағдарламасын тиімді ету бойынша ұсыныстар әзірлеу үшін пайдаланылады.

Құпиялылық:

Зерттеу барысында алынған барлық деректер жасырын түрде өңделеді. Қатысушылардың жеке ақпараты нәтижелерді статистикалық өңдеу үшін ғана пайдаланылады және үшінші тұлғаларға жария етілмейді.

Ерікті қатысу:

Зерттеуге қатысу толығымен ерікті. Сіз өзіңіз үшін ешқандай салдарсыз кез келген уақытта қатысудан бас тарта аласыз.

Байланыс ақпараты:

Егер сізде зерттеуге қатысты сұрақтарыңыз болса, тікелей сұрақтар қоюға және жеке телефоныма хабарласа аласыз.

Ақпараттық келісім

Мен зерттеудің мақсаттары, рәсімдері, ықтимал тәуекелдері және оған қатысудың пайдасы туралы түсіндірілгенін растаймын. Менің қатысуым ерікті екенін түсінемін және кез келген уақытта бас тарта алатынымды білемін.

Зерттеуді жүргізушінің қолы _____ *Күні:* _____

Зерттеуге қатысушының қолы: _____ *Күні:* _____

МЕКТЕПКЕ САПАРҒА БАРУ ЖӨНІНДЕГІ НҰСҚАУЛЫҚ

Жалпы ережелер

Базалық мектептерге сапармен бару «Біртұтас тәрбие бағдарламасын» енгізу мониторингісінің бөлігі болып табылады.

Сапардың мақсаты: бастапқы деректерді талдау нәтижесінде анықталған проблемалық мәселелерді бағалау және тексеру.

Міндеттер:

- «Біртұтас тәрбие бағдарламасын» табысты енгізуге ықпал ететін факторларды анықтау;

- «Біртұтас тәрбие бағдарламасын» табысты енгізуге кедергі келтіретін факторларды анықтау;

Әдіскерлердің мектепке сапары сынып сағатын бақылауды және мектеп басшылығымен, педагогтермен кездесулерді қамтиды.

Әдіскерлер мектепке сапарға дайындық барысында:

– мектеп басшылығымен сапар бағдарламасын келісу;

– қажетті құжаттарды (сабақтарды бақылау парақтары, сұхбат сұрақтары, ФГ, сабақ кестесі) және жабдықты (сұхбатқа қажетті техникалық құралдар, мысалы ноутбук, қажет болса камера немесе диктофон т.б.) дайындау;

– респонденттермен сұхбат жүргізетін орынды дайындау, респонденттердің келісімін алу және сұхбат барысын диктофонға немесе камераға жазу қажеттілігі болса респонденттің келісімін алу, ерікті түрде жүргізу керектігін назарда ұстау қажет.

Мектепке сапарға бару бағдарламасы

Сапарға баруға жоспарланған

мектеп: _____

Сапарға бару күні: _____

Уақыты	Іс-шара	Ескерту
	Мектеп әкімшілігімен кездесу	<i>Сапардың мақсаты, сапар бағдарламасы, жұмыс кестесін нақтылау</i>
	«Біртұтас тәрбие бағдарламасын» бойынша сабақтарды бақылау	<i>Сабақты бақылау бойынша нұсқаулықты қараңыз</i>
	«Біртұтас тәрбие бағдарламасын» оқытатын педагогтермен сұхбат	<i>Педагогтермен сұхбат жүргізуге арналған сұрақтарды қараңыз Сұхбатты жүргізу бойынша нұсқаулықты қараңыз</i>

Мектепке сапарға бару бойынша қысқаша нұсқаулар.

1. Сапар бағдарламасын мектеппен алдын-ала келісу қажет, бірақ мектепке келгеннен кейін бағдарламада өзгерістер болуы мүмкін (мұғалімдердің жұмыспен қамтылуына байланысты және т.б.). Әдіскерлер сабақты бақылауды жоспарлай алуы үшін мектептер сабақ кестесін алдын ала ұсынады. Әдіскерлер қандай сабақтарды бақылайтынын өз бетінше анықтауы керек.

2. Әдіскер әр мектепте бір сабаққа қатысуы керек.

3. Мұғалімдерге сабақты бақылау олардың кәсібилігін бағалау үшін емес, «Біртұтас тәрбие бағдарламасын» енгізудің тәжірибелері мен проблемаларын анықтау үшін жүргізілетінін түсіндіру қажет.

4. Кетер алдында әдіскер мектеп қызметкерлеріне алғысын білдіруі керек, өйткені оларсыз сапар болмас еді.

6. Сапар аяқталғаннан кейін жұмыс тобының әрбір мүшесі сапар қорытындысы бойынша 5-кестеде берілген құрылым бойынша есеп жазады.

5-кесте. Мектепке сапар бойынша қорытынды әзірлеу үлгісі

	Қорытынды бөлімдері	Бақылаушының жазбалары мен ескертпелері
	<p>Өткізілген іс-шаралар (сапар барысында өткізілген іс-шаралардың барлық түрлерін тізімдеу): сабақты бақылау / терең сұхбат / фокус-топтар және т. б.</p>	
	<p>Сапар барысында сабақты бақылау, әкімшілікпен, педагогтермен және білім алушылармен әңгімелесу арқылы «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» қандай табысты тәжірибелері анықталғаны туралы түсініктемелер</p> <p>2.1 сабақ/сынып сағатының мазмұнын құру және сабаққа арналған ресурстарды таңдау (сабақтың тақырыбы мен мақсатына, білім алушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкестігі, өмірмен байланыс, тәжірибеге бағдарлану)</p> <p>2.2 «Біртұтас тәрбие бағдарламасына» сәйкес білім алушылардың құзыреттері мен дағдыларын, құндылықтарын дамытуға</p>	

	бағытталған тапсырмаларды әзірлеу және сабақта жұмыс нысандарын іріктеу 2.3 басқа	
	<p>Сапар барысында сабақты бақылау, әкімшілікпен, педагогтермен және білім алушылармен әңгімелесу шеңберінде курсты оқытудың қандай проблемалары анықталғаны туралы түсініктемелер</p> <p>3.1 ресурстарды таңдаудағы және «Біртұтас тәрбие бағдарламасын» жүзеге асырудағы қиындықтар</p> <p>3.2 оқыту әдістемесіндегі қиындықтар, оқу бағдарламасында ұсынылған білім алушы әрекетін ұйымдастырудың әдістері мен формаларын қолдану</p> <p>3.3 «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» көздеген құзыреттерді, дағдылар мен құндылықтарды дамытуға бағытталған білім алушылардың тапсырмаларын әзірлеу мен қызметін ұйымдастырудағы қиындықтар</p> <p>3.4 басқа</p>	
	Сапарға дейін анықталған, сапар кезінде талданған проблемалық мәселелердің тізімі, оларды шешу бойынша ұсыныстар	
	«Біртұтас тәрбие бағдарламасы» бойынша ұсыныстар, әр сынып бойынша	

Ескерту: бұл ұсынылған форма осы Біртұтас бағдарламасы шеңберінде зерделеу жұмыстарын ұйымдастыруда қолданылады.

Оқу-тәрбие процесіне қатысушылармен жұмыс жөніндегі қысқаша нұсқаулықтар

1. Әдіскер әрқашан мүдделі тараптан жинайтын мәліметтерге ашық болуы керек. Мүдделі тараптың барлық тілектерін орындау бойынша өзіне қандай да бір міндеттеме алу ұсынылмайды, бірақ тарапты барлық ұсыныстар мен ескертулер тиісті түрде ескерілетініне сендіру қажет. Егер мүдделі тарап маманның құзыретінен тыс мәселе туралы өз пікірін білдірсе, бұл деректер жазылып, тиісті ведомствоға берілетінін түсіндіру қажет.

2. Мектеп әкімшілігінен алынған ақпарат «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» енгізуді қолдау үшін (мысалы, ресурстарды қамтамасыз ету, мұғалімдерді әдістемелік қолдау) мектепте құрылған құрылымдардың тиімділігі туралы мәліметтерге назар аударуы керек.

3. Мұғалімдер «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» енгізу туралы құнды ақпарат көзі болып табылады, өйткені олар оны оқытуға жауапты. Мұғалімдерден алынған ақпарат олардың осы курсты енгізу тәжірибесінің барлық аспектілерін қамтуы керек. «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» курсы оқыту аясында мұғалімдер дидактикалық материалдарды әзірлейді, олар өз кезегінде мониторинг үшін құнды деректерге айналады. Бұл құжаттар мұғалімдердің «Біртұтас тәрбие бағдарламасын» қалай жүзеге асыратыны туралы мәліметтерді береді және ең жақсы тәжірибені, сондай-ақ ары қарайғы кәсіби даму салаларын анықтауға көмектеседі. Мұғалімдерге «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» білім алушылар үшін қаншалықты өзекті және қызықты екенін, күтілетін нәтижелеріне қаншалықты қол жеткізуге болатынын баяндауға мүмкіндік беру қажет.

4. Білім алушылар «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» мазмұнын қабылдауы туралы мәліметтер бере алады. Алайда, білім алушылардан алынған деректерді әрдайым мұғалімдер мен мектеп әкімшілігінің деректерімен салыстыру қажет (деректерді триангуляциялау).

Әңгімелесуге арналған қысқаша нұсқаулар

Әрекеттер	Сипаты
<p><i>Фокус-топтармен әңгімелер</i></p>	<p>Бұл модератор басқаратын нақты мақсаттары бар жоспарланған және құрылымдалған әңгімелесу. Модератор әңгімелесуге қатыспауы керек, бірақ ол әңгімелесу тақырыбынан ауытқымауды және барлық қатысушыны әңгімелесуге тарту үшін әңгімеге кірісе алады.</p> <p>Әңгімені позитивті ырғақтан бастау маңызды. Бұл әңгімеде сын мен сындарлы ескертулер болмауы керек дегенді білдірмейді.</p> <p>Қатысушылар сындарлы сынмен бөлісу үшін тиісті жағдайлар жасалуы керек. Өйткені бұл енгізу үдерісінің маңызды элементі болып табылады.</p>
<p><i>Фокус-топтармен әңгімелесуді бастау</i></p>	<p>Сұхбаттасушылардан рұқсат алғаннан кейін, әңгімелесу барысын егжей-тегжейлі талдау жүргізу үшін диктофонға жазуға болады.</p> <p>Әңгімелесу кезінде жазбалар жазып, кейін оларды жинақтап қорытындылауға болады. Тиімділік үшін бір адам әңгіме жүргізе алады, ал екіншісі диктофонға жазып, жазбалар жаза алады.</p> <p>Модератор сөзін әңгімелесудің мақсаты туралы қысқаша мәлімдеме беруден бастаған жөн.</p> <p>Әңгіме нәтижесінде не күтілетіні туралы айту керек және кең мәнмәтін туралы түсінік беру керек.</p> <p>Бұл қатысушылардың назарын аударуға және әңгіме мен модератордың рөлі туралы кез келген біржақты пікірлердің алдын алуға көмектеседі.</p> <p>Сіз сөйлеуге емес, тыңдауға келгеніңізді, сонымен бірге әңгіменің бірқалыпты жүруі және қатысушылардың әрқайсысының сөйлеуге мүмкіндігі бар екенін түсіндіріңіз.</p> <p><i>Мәселен: «Мен «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» енгізу процесі туралы әңгімелескім келеді, бірақ алдымен курстың мазмұнына қатысты Сіздің көзқарасыңызды тыңдағым келеді».</i></p> <p>«Мен Біртұтас тәрбие бағдарламасын» сәтті жүзеге асыруға ықпал ететін факторлар туралы жақсы</p>

	<p>түсінгім келеді. Мен сондай-ақ курсты сәтті жүзеге асыруға кедергі келтіретін факторлар туралы сіздің пікіріңізді тыңдағым келеді».</p>
<p><i>Фокус-топтардың әңгімелесуіндегі модерация</i></p>	<p>Әңгімелесудің қажетті нәтижелеріне қол жеткізу үшін модератор басқа қатысушылар өз пікірлерін айтуға ынталы болатындай әрекет етуі керек.</p> <p>Достық қарым-қатынасты сақтау және тыңдауға дайын болуды көрсету қабілеті басқа қатысушылардың белсенділігіне ықпал етеді.</p> <p>Қатысушылардан олардың идеялары мен пікірлерін негіздейтін дәлелдер немесе мысалдар ұсынуды сұрау арқылы сіз әділ және оңай бағаланатын деректерді ала аласыз.</p> <p>«Ұнаған» және «ұнамайды» сияқты әңгімелер кейде орынды болуы мүмкін. Бірақ олар себептерді түсіндірумен толықтырылуы керек.</p> <p>Модератор үшін тағы бір мәселе-белсенді әңгіме жүргізу.</p> <p>Қатысушыларды түсіну, қарым-қатынас орнату және оларды әңгімеге тартуға жақсы дайындық көмектеседі.</p> <p>Егер кейбір қатысушылардың белсенділігі аз болып көрінсе, оларға өз пікірлерімен бөлісуге мүмкіндік беру үшін тікелей хабарласыңыз. Олардың ым-ишараларын көру сізге әңгіменің қай бөлігі оларды көбірек қызықтырғанын және өз көзқарастарын қай жерде білдіргісі келетінін айтады.</p> <p>Әңгімені кеңейтудің тағы бір тәсілі-ең белсенді қатысушыларды анықтау және оларды енжар қатысушыларды белсендіру үшін пайдалану.</p>

СЫНЫП САҒАТЫН БАҚЫЛАУҒА АРНАЛҒАН ҚЫСҚАША НҰСҚАУЛАР

Сынып сағатын бақылау - білім алушылардың жұмысын, педагог пен білім алушылардың өзара әрекеттесуін және т.б. бақылауға мүмкіндік беретін деректерді жинау әдісі.

Сынып сағатын бақылаудың мақсаты – Біртұтас тәрбие бағдарламасы шеңберінде қамтылған сынып сағатын ұйымдастырудың мазмұны мен формаларын іске асырудың тәжірибелері мен мәселелері туралы мәліметтер жинау.

Сынып сағатына қатысқан кезде:

– педагог сабақта қолданатын жоспармен танысу қажет және оны бақылау парағымен бірге Академия өкіліне жіберу керек. Осылайша сіз сынып сағатының мақсаттары, негізгі кезеңдері және педагог ұсынатын тапсырмалар туралы жалпы түсінік аласыз.

– бөтен адамның сабақта болуы педагогке де, білім алушыларға да қысым жасайтынын білеміз. Сондықтан да өте сыпайы және мейірімді болу керек.

– ерте келу, педагогпен танысу, сынып сағатын көруге рұқсат сұрау және сабаққа қатысудың негізгі мақсатын түсіндіру маңызды.

Бақылаудың өзі педагогтің іс-әрекетінен білім алушылардың іс-әрекетіне ауысады. Өйткені білім алушылардың сынып сағатының мазмұнын қабылдауы оны сәтті енгізудің маңызды көрсеткіштерінің бірі болып табылады.

Сынып сағатын бақылау үлгісін пайдаланып, келесі тармақтарды көрсетуге тырысыңыз:

– сынып сағатында тапсырмалар/топтық жұмыстар т.б. дағдылар мен құндылықтар дамуына сабақ мазмұны мен барысы ықпал етті ме?

– оқушылардың сынып сағатындағы әрекеті оқу мақсаттарына қол жеткізуге ықпал етті ме?

– Сынып сағатында ұсынылған оқытуды ұйымдастыру формалары қолданылады ма және олар құндылықтарды дарытуға ықпал ете ме?

Сынып сағатында қолданылған педагогикалық әдіс-тәсілдерге, сынып сағатының барысына, оқушылардың орындаған тапсырмаларына қатысты бақылауларды тіркеу қажет. Алайда, сабақтың өзінде жазбаны азайту ұсынылады. Өйткені бұл бақылау үдерісінен көңілін аударады. Сабақты бақылау аяқталғаннан кейін бірден бақылау бойынша жазбалар жасау ұсынылады. Кетер алдында педагогпен қоштасу және сынып сағатын көру мүмкіндігі үшін алғыс айту маңызды.

Сынып сағатын *бақылағаннан кейін рефлексия және талқылау*:

1. Сыныптан шыққаннан кейін бірден өзіндік рефлексияға шамамен 5-10 минут бөлу керек (ойлану). Әдіскер педагогпен талқылау басталғанға дейін бақылау парағындағы сабақтағы барлық маңызды сәттерді жазып өтуі керек. Бұл әдіскердің өз қорытындыларын тұжырымдауға жеткілікті уақыты болуы

үшін қажет, өйткені талқылау кезінде оларды ұмытып қалуы мүмкін. Бақылаушылар педагогтің жеке қасиеттеріне, оның кәсібилігіне емес, «Біртұтас тәрбие бағдарламасын» сәтті немесе керісінше сәтсіз енгізудің дәлелдеріне назар аударуы керек.

2. Педагогпен сабақты талқыламастан бірінші оның өзі өткен сабақ туралы не ойлайтынын, яғни сынып сағатында не жақсы және білім алушыларды «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» мазмұнында қарастырылған құндылықтар мен дағдыларын дамытуда неғұрлым тиімді оқыту үшін нені жақсартуға болатынын сұраудан бастау керек. Педагог өз пікірін білдіргеннен кейін, сабақтың жағымды жақтарынан бастап, жақсартуға болатын сәттерді талқылау арқылы сұхбатты жалғастыру арқылы кері байланыс беру керек.

3. Маңызды мәліметтерді жіберіп алмау үшін талқылау кезінде барлық белгіленген сәттерді жазу ұсынылады.

6-кесте. Әңгімелесу хаттамасына арналған парақ

Уақыты	
Әдіскер аты-жөні	
Қатысқан мұғалім саны	
<p>«Біртұтас тәрбие бағдарламасы» мазмұны және оны іске асыру бойынша сұрақтар</p> <p><i>Әңгіме барысында көтерілген әрбір сұрақты осында жазыңыз. Сұрақты кім көтергенін және қандай мәліметтер немесе мысалдар келтіргенін жазуға тырысыңыз.</i></p> <p><i>Мүмкіндігінше басқалардың реакциясын ескеріңіз: қатысушылар тарапынан әңгімеге қолдау көрсетілді ме, қарама-қарсы көзқарастар болды ма?</i></p> <p><i>Егер бір сұрақ екі рет көтерілсе, қайта жазбаңыз. Оның қайта талқыланғанын ескеріңіз- бұл қатысушылар мәселе шешілмеді деп санағандығын білдіреді.</i></p>	
<p>Қорытынды/нәтиже</p> <p><i>Осы талқылау нәтижесінде алынған қорытындыларды немесе әрекеттерді жазыңыз. Сондай-ақ, кездесудің нәтижелі өтуіне кедергі келтірген кез келген факторларды атап өтіңіз, мәселен, кездесуден қатысушыларды шақырып әкеліп отырды ма, қатысушылардың қайсысы мүлдем енжар қатысты, жоғарыдағы жазбаларда қалыс қалған мәселелер бар ма және т. б.?</i></p>	

7-кесте. Сынып сағатын/ сыныптан тыс іс-шараны бақылау парағы

Уақыты	
Сынып	
Тақырып	
Бөлім/юнит	
Сыныптағы оқушылар саны	
Сабаққа қатысушылар саны	
Әдіскер аты-жөні	

Мұғалім іс-әрекетін бақылау фокусы	Бақылаушының пікірлері	
	Жағымды көріністер	Жақсартуды қажет ететін көріністер
Мазмұн мен педагогикалық тәсілдерді іске асыру		
Тақырыптың «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» мазмұнына сәйкестігі,		
Сынып сағаты тақырыбының білім алушылардың жас ерекшелігіне сәйкестігі		
Тақырыбы, мақсаты мен мазмұнының үйлесімділігі		
Сынып сағаты мазмұнының білім алушылардың жас ерекшелігіне сәйкестігі		
Сынып сағатының тәрбие құндылықтарына қалыптастыруға бағыттылығы		
Бағдарламада көзделген дағдыларды қалыптастыру (азаматтық ұстаным; әлеуметтік жауапкершілік; мінез-құлық мәдениеті; басқаларға жауаптылық және құрметпен қарау; салауатты өмір салты және қауіпсіз мінез-құлық дағдылары; сыни, креативті және шығармашылық ойлау дағдылары; алған білімдерін өмірде қолдану дағдылары; зерттеу, жобалау, волонтерлік жұмыс дағдылары)		
Кешенді жоспарда ұсынылған тақырыптарға сәйкес білім алушылардың қызметін ұйымдастыру		

түрлері мен әдістерін қолдану		
Сынып сағаты білім алушылардың іс-әрекетін ұйымдастырудың тапсырмалары мен нысандарының тәжірибеге бағдарлануы, олардың үлгілік оқу бағдарламасында көзделген білім алушылардың құзыреттері мен дағдыларын дамытуға бағытталуы		
Оқушының іс-әрекетін бақылау фокусы		
Білім алушылардың оқу әрекетіне белсенді қатысуы		
Білім алушылардың ұсынылған тапсырмаларды орындай алуы, тапсырмаларға қызығушылық туындады ма?		
Жалпы қорытындылар (әр бөлім бойынша түйіндеме):		
Ұсынымдар (әр бөлім бойынша):		

8-кесте. Біртұтас тәрбие бағдарламасы бойынша ақпараттар жинау парағы

№	Қажетті ақпарат	
1	Мектептің атауы	
2	Мектепке бала сыйымдылығы	
3	Мектептегі білім алушылардың саны	
4	Мектеп неше ауысыммен оқиды?	
5	Мектеп директорының тәрбие ісі жөнінде неше орынбасар бар? (аты-жөні, телефоны)	
6	Мектепшілік бақылауда неше бала тұр? Мектепшілік бақылауға алу себебі қандай?	
7	Қалалық тіркеуде неше бала бар? Бақылауға алыну себебі?	
8	Мектепте қанша үйірме, секция бар? Барлығы қанша бала қатысады?	
9	Ата-аналарды қолдау орталығы бар ма? Ата-аналарды қолдау орталығында қандай жұмыстар ұйымдастырылды? Ата-аналарды қолдау орталығында қандай мәселе жиі талқыланады? Ата-аналарды қолдау орталығында қаралатын мәселелер кімнің бастамасымен көтеріледі? (ата-ананың, педагогтердің, педагог-психологтің, әлеуметтік педагогтің т.б.)	
0	Даналық мектебінде жыл басынан бері қанша тренингтер өткізілді?	
1	Жыл басынан бері неше рет ата-аналарға арналған ашық есік күндері өткізілді? Қанша ата-ана қамтылды?	
2	Ата-ана мен мектеп арасындағы ынтымақтастықты нығайту үшін қандай формат жиі таңдалады (онлайн, офлайн)	
3	Мектепте қандай әлеуметтік жобалар жүзеге асырылады (атауын, қатысатын бала санын, сыныптарды көрсетіңіз) Әлеуметтік жобаларды кімдер жүзеге асырады? (сынып жетекші, пән мұғалімі т.б.)	
4	Пән мазмұны арқылы тәрбиені жүзеге асыру үшін қандай қадамдар жасалды?	
5	Мектептің жылдық тәрбие жоспары бар ма?	
6	Мектепшілік қандай шаралар өткізілді?	

7	Мектепшілік шараларды өткізу ұсынысын кім береді? (мектеп директорының тәрбие ісі жөніндегі орынбасар, ата-аналардың қажеттілігі, білім алушылардың қызығушылығы, сынып жетекшілер т.б.)	
8	Мектептегі тәрбие жұмысын ұйымдастыруда қандай қиындықтар бар? Оны қалай шешуді ұсынар едің?	
9	Біртұтас тәрбие бағдарламасын өзгерту мүмкіндігі болса нені жақсарта едіңіз? Біртұтас тәрбие бағдарламасының қандай әлсіз тұстары бар?	
10	Біртұтас тәрбие бағдарламасы несімен құнды?	
11	Жалпы тәрбие жұмысы бойынша алдағы оқу жылында оқу-әдістемелік нұсқау хатта қандай мәселелерге жауап іздейсіз?	

**Біртұтас тәрбие бағдарламасы мазмұнын жетілдіру және
аналитикалық есеп әзірлеу үшін респонденттермен сұхбат жүргізуге
ұсынылған сұрақтар тізбесі**

Ата-аналармен сұхбат жүргізу
Құрметті ата-ана!

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы білім беру ұйымдарында өскелең ұрпақ тәрбиесінде маңызды болатын құндылықтарды зерделеу мақсатында сұхбат жүргізеді.

Сұхбат нәтижесінде алынған деректер Біртұтас тәрбие бағдарламасының мазмұнын жетілдіру, құндылықтар жүйесін зерделеу үшін қолданылады.

Сұхбатқа қатысу немесе қатыспау туралы шешімді өзіңіз қабылдайсыз.

Сіздерге ұсынылған сұхбат анонимді түрде толтырылады және сауалнама нәтижесі бойынша алынған ақпарат құпия болып саналады. Қойылған сұрақтарға мүмкіндігінше ашық әрі толық жауап беруіңізді сұраймыз. Сіздің пікіріңіз біз үшін маңызды.

Біз Сіздің ілтипаттылағыңыз үшін алғысымызды білдіреміз!

Сұхбатқа қатысуға келісіміңізде бересіз бе?

Иә

Жоқ

1. Бағдарлама туралы жалпы сұрақтар

«Біртұтас тәрбие бағдарламасы» туралы қалай білдіңіз?

Бұл бағдарламаның қай аспектілері сізге ең түсінікті және жақын?

Бағдарламада сізді шатастыратын немесе түсінбейтін нәрсе бар ма?

2. Бағдарламаны және оның құндылықтарын қабылдау

Сіз балаңызды тәрбиелеу үшін ең маңызды деп санайтын бағдарламада қандай құндылықтар бар?

Сіз келіспейтін құндылықтар немесе бағдарлама элементтері бар ма?
Неліктен?

3. Бағдарламаның балаға әсері

Бағдарлама енгізілгеннен бері балаңыздың мінез-құлқындағы немесе көзқарасындағы өзгерістерді байқадыңыз ба?

Бағдарламаның қандай жағымды әсерлерін байқадыңыз?

Бағдарламаның сіздің балаңызға әсер етуінің жағымсыз жақтары болды ма?

4. Педагогтармен өзара әрекеттесу

Сынып жетекші/педагог сіздің балаңыздың бағдарламаға қатысты іс-шараларға қатысуы мен үлгерімі туралы қаншалықты жиі хабарлайды?

Сіз сынып жетекші/педагог бағдарламаның тәрбиелік аспектілерін жүзеге асыруда сізге жеткілікті қолдау көрсетеді деп ойлайсыз ба?

5. Ұсыныстар және кері байланыс

Сізде «Біртұтас тәрбие бағдарламасын» жақсарту бойынша ұсыныстарыңыз бар ма?

Бағдарламамен жақсы қарым-қатынас жасауға қандай қосымша ресурстар немесе қолдау көмектесе алады?

6. Қорытынды сұрақтар

Осы бағдарлама арқылы қазіргі ата-ана тәрбиесі тәсіліне не қосқыңыз немесе өзгерткіңіз келеді?

Болашақта бағдарламадан не күтесіз?

Біртұтас тәрбие бағдарламасы мазмұнын жетілдіру және аналитикалық есеп әзірлеу үшін білім беру ұйымының әкімшілігімен жүргізілетін сұхбат сұрақтарының тізбесі

Құрметті педагог!

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы білім беру ұйымдарында өскелең ұрпақ тәрбиесінде маңызды болатын құндылықтарды зерделеу мақсатында сұхбат жүргізеді.

Сұхбат нәтижесінде алынған деректер Біртұтас тәрбие бағдарламасының мазмұнын жетілдіру, құндылықтар жүйесін зерделеу үшін қолданылады.

Сұхбатқа қатысу немесе қатыспау туралы шешімді өзіңіз қабылдайсыз.

Сіздерге ұсынылған сұхбат анонимді түрде толтырылады және сауалнама нәтижесі бойынша алынған ақпарат құпия болып саналады. Қойылған сұрақтарға мүмкіндігінше ашық әрі толық жауап беруіңізді сұраймыз. Сіздің пікіріңіз біз үшін маңызды.

Біз Сіздің ілтипаттылағыңыз үшін алғысымызды білдіреміз!

Сұхбатқа қатысуға келісіміңізде бересіз бе?

Иә

Жоқ

1. Бағдарлама туралы хабардарлық және басқару

«Біртұтас тәрбие бағдарламасының» қандай тұстары мектепшілік мәдениетті ықпал етті?

Бағдарламаның қандай аспектілері Сізге маңызды болып көрінеді?

Біртұтас тәрбие бағдарламасын оқу-тәрбие процесіне енгізуде мектеп әкімшілігі қандай шешімдер қабылдады?

Бағдарламаның қандай тұстары Сіздің көзқарасыңызда тәжірибеде іске асыруда қиындық келтіреді? Неліктен?

2. Бағдарламаны іске асыру

Бағдарлама ұсынған қандай әлеуметтік жобалар Сіз басқарып отырған мектепте жүзеге асырылуда?

Оқу-тәрбие процесіне бағдарламаны енгізуде қиындықтар туындады ма? Қандай?

3. Білім алушылармен өзара әрекеттесу

Бағдарлама білім алушылардың бойындағы мінез-құлық әдебіне қаншалықты ықпал ете алды?

Сіз білім алушылардың мінез-құлқында немесе бағдарламаны енгізумен қарым-қатынасында қандай да бір өзгерістерді байқадыңыз ба?

4. Қолдау және ресурстар

Бағдарламаны жүзеге асыру үшін мектеп әкімшілігі тарапынан педагогтерге қандай қолдау көрсетіледі?

Бағдарламаны жүзеге асыру үшін қандай қосымша ресурстар бөлінді?

Біртұтас тәрбие бағдарламасын оқу-тәрбие процесіне табысты енгізу үшін қандай әдістемелік қолдау көрсетілді? (мысалы, әдістемелік семинар, тренингтер, әдістемелік құралдар т.б.)

5. Кедергілер мен қиындықтар

Біртұтас тәрбие бағдарламасын оқу-тәрбие процесіне енгізуде мектеп әкімшілігі қандай проблемалар туындады? Оны шешу үшін не ұсынасыз?

Біртұтас тәрбие бағдарламасының мазмұнын түсінуде немесе қабылдауда ата-аналар, педагогтер тарапынан қандай түсінбеушіліктер орын алды?

Аталған проблемалар мен кедергілерді шешу үшін қандай ұсыныстар бересіз?

Осындай проблемаларды болдырмас үшін алдын ала не істеу керек деп ойлайсыз?

6. Тиімділігін бағалау

Біртұтас тәрбие бағдарламасының тиімділігін қалай бағалайсыз?

Біртұтас тәрбие бағдарламасы білім беру ұйымдарындағы тәрбие жұмысына ықпалын қалай зерделеп жүрсіз?

Біртұтас тәрбие бағдарламасы шеңберінде қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді жоспарларыңыз бар ма?

7. Ата-аналармен өзара әрекеттесу

Осы бағдарламаны талқылау аясында сіз ата-анаңызбен қаншалықты жиі қарым-қатынас жасайсыз?

Ата-аналарды педагогикалық қолдау орталығының жұмысы мен Біртұтас тәрбие бағдарламасы шеңберіндегі іс-шаралар қаншалықты үйлесімді жүзеге асырылып келеді?

Ата-аналармен ынтымақтастықты нығайту үшін бағдарламаға қандай ұсыныстар бересіз?

8. Тиімділік және жақсарту

Бағдарламаның қандай аспектілері тиімді жұмыс істейді деп ойлайсыз?

Бағдарламаның мақсаттарын жақсы жүзеге асыру үшін қандай элементтерді жақсартуға немесе өзгертуге болады?

9. Кері байланыс және ұсыныстар

Бағдарламаны жақсарту бойынша қандай ұсыныстар ұсына аласыз?

«Біртұтас тәрбие бағдарламасы» аясында қандай жаңа идеяларды немесе әдістерді көргіңіз келеді?

10. Қорытынды сұрақтар

Бағдарламаны ағымдағы іске асыруда сізге не ұнайды?

Бағдарлама аясында сіз үшін ең үлкен мәселе қандай?

Біртұтас тәрбие бағдарламасы мазмұнын жетілдіру және аналитикалық есеп әзірлеу үшін педагогтермен жүргізілетін сұхбат сұрақтарының тізбесі

Құрметті педагог!

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы білім беру ұйымдарында өскелең ұрпақ тәрбиесінде маңызды болатын құндылықтарды зерделеу мақсатында сұхбат жүргізеді.

Сұхбат нәтижесінде алынған деректер Біртұтас тәрбие бағдарламасының мазмұнын жетілдіру, құндылықтар жүйесін зерделеу үшін қолданылады.

Сұхбатқа қатысу немесе қатыспау туралы шешімді өзіңіз қабылдайсыз.

Сіздерге ұсынылған сұхбат анонимді түрде толтырылады және сауалнама нәтижесі бойынша алынған ақпарат құпия болып саналады. Қойылған сұрақтарға мүмкіндігінше ашық әрі толық жауап беруіңізді сұраймыз. Сіздің пікіріңіз біз үшін маңызды.

Біз Сіздің ілтипаттылағыңыз үшін алғысымызды білдіреміз!

Сұхбатқа қатысуға келісіміңізде бересіз бе?

Иә

Жоқ

1. Бағдарламаны түсіну және түсіну

Сіз «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» туралы не білесіз?

Бағдарламаның қандай аспектілері сізге маңызды болып көрінеді?

Бағдарламаның қандай тұстары Сіздің көзқарасыңызда тәжірибеде іске асыруда қиындық келтіреді? Неліктен?

2. Бағдарламаны іске асыру

Бағдарлама ұсынған қандай әлеуметтік жобаны жүзеге асырып жүрсіз?

Құндылықтарды пән мазмұны арқылы қалай іске асырып жүрсіз?

Күнделікті сабақ барысында құндылықтарды сабақ тақырыбына, оқу тапсырмаларының мазмұнына қалай кіріктіріп жүрсіз?

Пән мазмұнына құндылықтарды кіріктіруде қандай әдістемелік қолдау күтесіз?

3. Білім алушылармен өзара әрекеттесу

Бағдарлама білім алушылардың бойындағы мінез-құлық әдебіне ықпал ете алды ма?

Сіз білім алушылардың мінез-құлқында немесе бағдарламаны енгізумен қарым-қатынасында қандай да бір өзгерістерді байқадыңыз ба?

4. Қолдау және ресурстар

Бағдарламаны жүзеге асыру үшін мектеп әкімшілігі тарапынан педагогтерге қандай қолдау көрсетесіз?

Бағдарламаны жүзеге асыру үшін қандай қосымша ресурстар көмектесе алады?

5. Ата-аналармен өзара әрекеттесу

Осы бағдарламаны талқылау аясында сіз ата-анаңызбен қаншалықты жиі қарым-қатынас жасайсыз?

Ата-аналарды педагогикалық қолдау орталығының жұмысы мен Біртұтас тәрбие бағдарламасы шеңберіндегі іс-шаралар қаншалықты үйлесімді жүзеге асырылып келеді?

Ата-аналармен ынтымақтастықты нығайту үшін бағдарламаға қандай ұсыныстар бересіз?

6. Тиімділік және жақсарту

Бағдарламаның қандай аспектілері тиімді жұмыс істейді деп ойлайсыз?

Бағдарламаның мақсаттарын жақсы жүзеге асыру үшін қандай элементтерді жақсартуға немесе өзгертуге болады?

7. Кері байланыс және ұсыныстар

Бағдарламаны жақсарту бойынша қандай ұсыныстар ұсына аласыз?

«Біртұтас тәрбие бағдарламасы» аясында қандай жаңа идеяларды немесе әдістерді көргіңіз келеді?

8. Қорытынды сұрақтар

Бағдарламаны ағымдағы іске асыруда сізге не ұнайды?

Бағдарлама аясында сіз үшін ең үлкен мәселе қандай?

Біртұтас тәрбие бағдарламасының мазмұны мен құндылықтар жүйесін зерделеу қажеттілігін анықтауға арналған сауалнама

ҚҰРМЕТТІ ӘРІПТЕС!

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы білім беру ұйымдарында өскелең ұрпақ тәрбиесінде маңызды болатын құндылықтарды зерделеу мақсатында сауалнама жүргізеді. Сауалнама нәтижесінде алынған деректер Біртұтас тәрбие бағдарламасының мазмұнын жетілдіру, құндылықтар жүйесін зерделеу үшін қолданылады.

Сауалнамаға қатысу немесе қатыспау туралы шешімді өзіңіз қабылдайсыз.

Сіздерге ұсынылған сауалнама анонимді түрде толтырылады және сауалнама нәтижесі бойынша алынған ақпарат құпия болып саналады. Сауалнамаға мүмкіндігінше ашық әрі толық жауап беруіңізді сұраймыз. Сіздің пікіріңіз біз үшін маңызды.

Біз Сіздің ілтипаттылығыңыз үшін алғысымызды білдіреміз!

1. Ұрпақ тәрбиесіндегі құндылықтарды анықтауға арналған сауалнамаға қатысуға рұқсатыңызды бересіз бе?

Иә

Жоқ

САУАЛНАМАҒА ҚАТЫСУШЫ ТУРАЛЫ ЖАЛПЫ МӘЛІМЕТ

1. Жынысыңыз

Ер

Әйел

2. Сіздің жасыңыз

30 жасқа дейін

31-40

41-50

51-60

61 және одан жоғары

3. Кәсіби біліміңіз

Техникалық және кәсіптік орта білім

Жоғары білім

Жоғары оқу орнынан кейінгі білім

4. Академиялық немесе ғылыми дәреже

Бакалавр

Магистр

PhD

Ғылым кандидаты

Ғылым докторы

5. Біліктілігіңіз

Педагог

Педагог-модератор

Педагог-сарапшы

Педагог – зерттеуші

Педагог-шебер

6. Білім беру ұйымындағы қызметіңіз

Сынып жетекшісі

Пән мұғалімі

Педагог-психолог

Әлеуметтік педагог

Білім беру ұйымы директорының орынбасары

Білім ұйымының директоры

7. Сабақ беру тіліңіз

Қазақ тілі

Орыс тілі

ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ АНЫҚТАУҒА АРНАЛҒАН САУАЛНАМА СҰРАҚТАРЫ

1. Берілген тұжырымдардың қайсысы тәрбие ұғымын анықтап тұр деп ойлайсыз? (бірнеше жауапты белгілеуге болады)

Тәрбие адамның өсіп жетілуін, өркендеуін, адам болып қалыптасуын, жалпы дене, ақыл-ой, адамгершілік тұрғыдан толысуын қамтитын үздіксіз процесс

Тәрбие қоғамның игілігіне негіз болатын құнды қасиеттерді адам бойында қалыптастыруға бағыт көрсетеді

Тәрбие шындықты, ізгілікті, көркемдікті өмір жүзінде іске асыруға адамды жетелейді

Тәрбие балаға өз бойындағы көркем мінез-құлық арқылы өнеге беру
Ешқайсымен келіспеймін (сіздің пікіріңіз)

2. Білім беру ұйымдарында тәрбие ісі қалай жүзеге асырылады деп ойлайсыз? (бірнеше жауапты таңдауға болады)

Күнделікті сабақ барысындағы педагогтің тәлімі, балаға айтар ақылы мен өнегесі арқылы жүзеге асырылады

Бала отбасының айнасы, сол себепті отбасындағы қарым-қатынас пен ұстанымдар арқылы жүзеге асырылады

Балаға берілетін тәрбие сынып сағаттарында жүзеге асырылады

Балаға берілетін тәрбие мектепшілік және мектептен тыс іс-шаралар арқылы жүзеге асырылады

Баланың қосымша білім беру ұйымдарына, мектептегі үйірмелерге қатысуы арқылы жүзеге асырылады

Баланы жақсы, игі істерге тарту арқылы тәрбиелеуге болады

Әлеуметтік жобаларға балаларды тарту арқылы жүзеге асыруға болады
Ешқайсысымен келіспеймін (өз жауап нұсқаңыз)

---

3. Білім беру ұйымдарында әлемдік заманауи білімдерді игерген, қоғам игілігіне қызмет ететін саналы азаматты тәрбиелеу үшін қандай құндылықтар маңызды деп ойлайсыз? (бірнеше жауапты белгілеуге болады)

Ар-ұждан

Ар-ұят

Отан

Еңбек

Отбасы

Кемелдену

Талап

Ешқайсысымен келіспеймін (өз жауап нұсқаңыз)

---

4. Адами мінез-құлыққа сәйкес келмейтін, жағымсыз істерден бойын аулақ ұстауға негіз болатын **АР-НАМЫС** қасиеттерін бала бойында қалыптастыру қажет пе?

Иә

Жоқ (Неліктен қажет емес деп ойлайсыз?)

---

5. Заң мен моральдық-этикалық тәртіпке қайшы келмейтін адамдық қатынастарға, берілген міндетті нәтижелі орындап, шынайылыққа тәрбиелеу үшін бала бойында қандай қасиеттерді қалыптастыру қажет? (бірнеше жауапты белгілеуге болады)

Әділеттілік

Адалдық

Жауапкершілік

Әдептілік

Ізгілік

Ешқайсысымен келіспеймін (өз жауап нұсқаңыз)

---

6. Бала бойында **ОТАН** құндылығын сіңіру үшін қандай қасиеттерді қалыптастыру маңызды деп ойлайсыз? (бірнеше жауапты белгілеуге болады)

Елжандылық

Отансүйгіштік

Қазақ тілін құрметтеу

Отан отбасынан басталады

Тарихи сана

Жауапкершілік

Ынтымақтастық

Ешқайсысымен келіспеймін (өз жауап нұсқаңыз)

---

7. Бала толыққанды жетіліп, өмірде өз орнын тауып, жеткен жетістігімен тоқтап қалмай үнемі өзін дамытуға негіз болатын КЕМЕЛДЕНУ құндылығын сіңіру үшін қандай қасиеттерді дамыту қажет деп ойлайсыз? (бірнеше жауапты белгілеуге болады)

Білімге ұмтылу

Еңбекқорлық

Іскерлік

Денсаулық

Саламаттық

Салауаттылық

Мәдениеттілік

Ешқайсысымен келіспеймін (өз жауап нұсқаңыз)

**Тәрбиенің өзекті тақырыптары мен ұлттық құндылықтардың педагогикалық қажеттіліктерін анықтау бойынша
САУАЛНАМА**

Құрметті педагог!

Сізді Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының Тәрбие теориясы және әдістемесі орталығының мамандары әзірлеген сауалнамаға қатысушы болуға шақырамыз.

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы білім беру ұйымдарында Біртұтас тәрбие бағдарламасының жүзеге асырылу барысын зерделеу мақсатында сауалнама жүргізеді.

Сауалнамада ұсынылған жауаптардың біреуін (комбинациясын) таңдау немесе жауаптарды өз пікіріңізбен (көзқарасыңызбен) толықтыру арқылы сұрақтарға жауап беру ұсынылады.

Сауалнама педагогтер, сынып жетекшілері және директорлардың тәрбие ісі жөнінен орынбасарлары арасында жүргізіледі.

Сауалнамаға қатысу немесе қатыспау туралы шешімді өзіңіз қабылдайсыз.

Сіздерге ұсынылған сауалнама анонимді түрде толтырылады және сауалнама нәтижесі бойынша алынған ақпарат құпия болып саналады. Сауалнамаға мүмкіндігінше ашық әрі толық жауап беруіңізді сұраймыз. Сіздің пікіріңіз біз үшін маңызды.

Біз Сіздің ілтипаттылағыңыз үшін алғысымызды білдіреміз!

Ұсынылған сұрақтарға жауап берер алдында сіздің осы сауалнамадан өтуге келісім бергеніңізді растауыңызды сұраймыз

иә _____

жоқ _____

1. Деректер:

Аймақ _____

Жұмыс орны:

Мектеп

Колледж

Педагогикалық өтілі _____

3 жылға дейін

4-10 жыл

11-20 жыл

21-30 жыл

31 жылдан жоғары

2. Қай санатқа жататыныңызды көрсетіңіз:

- бастауыш сынып мұғалімі;
- пән мұғалімі (пәннің атауы)
- сынып жетекшісі;
- директордың тәрбие ісі жөнінен орынбасары;
- педагог-психолог
- әлеуметтік педагог
- тәлімгер

3. Сіз жұмыс істеп жатқан оқушылардың жас санаты:

- 6 жасты қоса алғандағы балалар;
- 7-10 жас;
- 11-14 жас;
- 15-18 жас;
- 18 жастан жоғары;

4. Білім беру ұйымының тәрбие жұмысын ұйымдастыру саласында Сіз үшін ең өзекті болып табылатын үш тақырыпты көрсетуіңізді сұраймыз:

- білім беру жүйесіндегі білім берудің негізгі құндылықтары;
  - білім берудің негізгі принциптері мен тетіктері;
  - білім алушыларды жас ерекшеліктерін ескере отырып тәрбиелеу;
  - білім алушылардың айналасындағы әлемге деген құндылық қарым-қатынасын қалыптастыру;
  - тәрбие жұмысындағы инновациялық әдістер;
  - сабақтан тыс іс-шараларды ұйымдастыру;
  - тәрбие жұмысы процесінде ата-аналармен өзара іс-әрекет түрлері;
  - жасөспірімдер арасындағы девиантты мінез-құлықтың алдын алу;
  - білім беру ұйымында жәбірлеудің (буллингтің) алдын алу;
  - жайлы мектеп үшін қажетті жағдайлар қалыптастыру;
  - білім беру ұйымының оқу ортасына қолайлы жағдай қалыптастыру;
  - тәрбие процесінде цифрлық технологияларды қолдану;
  - білім алушылардың ұлттық құндылықтарды түсінуі мен дәріптеуге деген қызығушылығын қалыптастыру;
  - салауатты өмір салты мәдениетін қалыптастыру;
  - ұлттық және мәдени дәстүрлерді мектептің тәрбие жұмысына кіріктіру;
  - дарынды балалармен жұмыс істеу;
  - білім алушылардың бойында ұлттық құндылықтарды көрсету үшін қажетті көзқарастар мен дағдыларды қалыптастыру;
  - педагогтер арасында ұлттық құндылықтарды қалыптастыру;
  - білім алушылардың ата-аналары арасында ұлттық құндылықтардың мазмұны туралы көзқарастар қалыптастыру;
  - басқа (нақтылаңыз):
-

5. Сынып сағаттары аясында тәрбиенің қандай интерактивті әдістерін қолданғанды дұрыс деп санайсыз?

Жауаптың үш нұсқасын таңдаңыз:

- рөлдік ойындар;
  - дебаттар/пікірталастар;
  - кейс әдіс «нақты жағдайларды талдау»;
  - брейнштурминг (ой-талқы);
  - жобалық іс-әрекеттер;
  - «балық қаңқасы» әдісі (проблемаларды талдау);
  - команда құруға арналған ойындар (тимбилдинг);
  - «алты бас киім» әдісі (мәселені жан-жақты қарастыру);
  - басқа (нақтылаңыз):
-

6. Сыныптан тыс іс-шаралар шеңберінде тәрбиенің қандай интерактивті әдістерін қолданғанды жөн көресіз?

Жауаптың үш нұсқаны таңдаңыз:

- шығармашылық шеберлік сыныптары;
- спорттық сайыстар;
- викториналар және зияткерлік ойындар;
- квест немесе іздеу элементтері бар экскурсиялар;
- театрландырылған қойылымдар;
- қайырымдылық іс-шараларды ұйымдастыру және өткізу;
- үйірмелер мен секция жұмыстары;

7. Сіз өзіңіздің педагогикалық қызметіңізде ұлттық құндылықтар элементтерін пайдаланасыз ба?

- иә;
- жоқ;
- кейде.

8. Егер «иә» деп жауап берген болсаңыз, өзіңіздің педагогикалық қызметіңізде ұлттық құндылықтарды қалыптастыруда қандай әдістерді қолданасыз?

Жауаптың бірнеше нұсқасын таңдауға болады:

- тарихи орындар мен мұражайларға экскурсиялар;
- білім алушыларды жалпы мектептік іс-шараларды дайындауға және өткізуге қатысуға тарту;
- дәстүрлі мерекелер мен рәсімдер туралы көзқарастар қалыптастыру;
- халық ертегілерінің, аңыздарының, мақал-мәтелдерінің сюжеттері;
- Мемлекеттік рәміздерді пайдалану;
- халық әндерін, музыкасын, ұлттық күйлерді тыңдау;
- ұлттық аспаптармен және шығармашылықпен таныстыру;
- ұлттық мәдениетке және өнерге тарту;

- тарихи оқиғалармен және тұлғалармен таныстыру немесе ақпараттандыру

- басқа _____

---

9. Тәрбие процесіне ұлттық құндылықтарды енгізу барысында қандай қиындықтарға тап боласыз?

Жауаптың бірнеше нұсқасын таңдауға болады:

- әдістемелік материалдардың жетіспеушілігі;
- қосымша сабақтарға уақыттың жетіспеушілігі;
- ұлттық құндылықтар туралы білімнің жетіспеушілігі;
- әріптестер мен ата-аналардың немқұрайлы көзқарасы;
- оқу жоспарына кіріктіру қиындықтары;
- басқа: _____

10. Сіз өз сабақтарыңызға немесе тәрбие іс-шараларына ұлттық құндылықтар элементтерін қаншалықты жиі енгізесіз?

- күнделікті;
- апта сайын;
- ай сайын;
- тоқсанына бір рет;
- жылына бір рет;
- сирек немесе ешқашан.

11. Сіз өзіңіздің педагогикалық тәжірибеңізге ұлттық құндылықтарды кіріктіру үшін қандай ресурстарды немесе материалдарды пайдаланасыз?

Жауаптың бірнеше нұсқасын таңдауға болады:

- оқулықтар және әдістемелік құралдар;
  - интернет ресурстары;
  - әріптестердің озық тәжірибесі;
  - өз тәжірибедегі әзірлемелер;
  - мұражай және көрме материалдары
- басқа: _____

12. Өзіңіз жұмыс істейтін білім беру ұйымы әкімшілігінің оқу процесінде ұлттық құндылықтарды іске асыруда көрсеткен қолдау деңгейін қалай бағалайсыз?

- өте жоғары;
- жоғары;
- орташа;
- төмен;
- жоқ.

13. Педагогикалық тәжірибеге ұлттық құндылықтарды тиімдірек кіріктіруге не көмектеседі?

Жауаптың бірнеше нұсқасын таңдауға болады:

- қосымша оқыту курстары немесе семинарлар;
- әдістемелік материалдар және ұсынымдар;
- әріптестерімен тәжірибе алмасу;
- әкімшілік тарапынан қолдау;
- қосымша қаржыландыру немесе жобаларға арналған гранттар;
- басқа: _____

14. Ұлттық құндылықтарды оқу процесіне кіріктіру қаншалықты маңызды деп ойлайсыз?

- өте маңызды;
- маңызды;
- орташа;
- маңызды емес;
- мүлдем маңызды емес.

15. Осы тақырып бойынша курстарға немесе тренингтерге қатыстыңыз ба?

- иә;
- жоқ.

16. Ұлттық құндылықтарға қатысты қандай тақырыптарды немесе мәселелерді біліктілікті арттыру курсыңда оқығыңыз келеді?

Жауаптың бірнеше нұсқасын таңдауға болады:

- ұлттық құндылықтардың қалыптасу тарихы;
- ұлттық құндылықтарды оқу процесіне кіріктіру әдістері;
- халық ертегілерінің, аңыз әңгімелерінің талдауы;
- ұлттық мерекелер және олардың тәрбие процесіндегі маңызы;
- мемлекеттік рәміздерді оқу процесінде қолдану;
- мәдениеттер мен ұлттық құндылықтардың көпмәдениетті ортадағы диалогы;

17. Сіз білім берудің қандай түрлеріне басымдық бересіз?

- дәрістер;
- шеберлік сыныптары;
- практикалық сабақтар;
- семинарлар;

18. Сіз тәрбие жұмысын ұйымдастыру саласындағы шетелдік озық тәжірибемен қандай дәрежеде таныссыз?

- өте жақсы таныспын;
- жеткілікті таныспын;

- үстірт таныспын;
- таныс емеспін;
- елдің атауын немесе әдістемесін ғана білемін.

19. Қай шетелдердің немесе өңірлердің тәжірибесі туралы қосымша ақпарат алғыңыз келеді?

Жауаптың үш нұсқасын таңдаңыз:

- Солтүстік Америка (мысалы АҚШ, Канада);
  - Батыс Еуропа (мысалы Франция, Германия, Ұлыбритания);
  - Скандинавия түбегі елдері (мысалы Финляндия, Швеция);
  - Азия (мысалы Жапония, Корея, Сингапур);
  - Аустралия және Жаңа Зеландия;
  - басқа (өз нұсқаңызды жазыңыз): _____
-

20. Тәрбие жұмысы саласында сізді қандай нақты тақырыптар немесе озық шетелдік тәжірибе әдістері қызықтырады?

- білім және тәрбие берудің интерактивті әдістері;
- тәрбие жұмысына технологияларды кіріктіру;
- көпұлтты және көпмәдениетті сыныптармен жұмыс істеу әдістері;
- азаматтық сана мен патриотизмді қалыптастыру тәсілдері;
- девиантты мінез-құлықтың және нашақорлықтың алдын алу;
- инклюзивті білім беру бойынша жұмыс әдістері;

21. Егер алдыңғы сұрақта Азияны таңдаған болсаңыз, онда сізді осы өңірдің қай елдері қызықтыратынын көрсетіңіз:

- Жапония;
- Оңтүстік Корея;
- Сингапур;
- Қытай;
- Үндістан;
- басқа (өз нұсқаңызды жазыңыз): _____

22. Сізді Азияның іріктелген елдерінің тәрбие саласындағы қандай нақты тақырыптары немесе озық тәжірибелері қызықтырады?

- тәртіп пен дербестілікті тәрбиелеу әдістері (мысалы, жапондық білім беру жүйесі);
- топтық және жобалық жұмыстарды жүргізу тәсілдері (мысалы, Сингапур әдістемелері);
- оқытудың және тәрбие берудің қарқынды әдістері (корейлік білім беру жүйесінің ерекшеліктері);
- дәстүрлер мен қазіргі заманғы тәсілдердің интеграциясы (мысалы, Қытайдағы дәстүрлі және жаңа әдістерді синтездеу);

- сыни ойлауды дамыту және күрделі мәселелерді шешу әдістері (мысалы, үнділік білім беру жүйесі);

23. Өзіңіздің тәрбие тәжірибеңізде келесі тәсілдердің қайсысын белсенді қолданасыз?

Сәйкес келетін нұсқаларды белгілеңіз:

- гуманистік тәсіл;
- жағдаяттық тәсіл;
- жобалық тәсіл;
- мәселеге бағдарланған тәсіл;
- құзыреттілікке негізделген тәсіл;
- тұлғалық бағдарланған тәсіл;

24. Тәрбиенің келесі тәсілдерінің қайсысын зерттегіңіз немесе тереңірек үйренгіңіз келеді?

Жауаптың үш нұсқасын таңдаңыз:

- гуманистік тәсіл;
- жағдаяттық тәсіл;
- жобалық тәсіл;
- мәселеге бағдарланған тәсіл;
- құзыреттілікке негізделген тәсіл;
- тұлғалық бағдарланған тәсіл;

25. Тәрбие процесіне жаңа тәсілдерді енгізуде қандай қиындықтарға тап боласыз?

Жауаптың екі нұсқасын таңдаңыз:

- қажетті ресурстардың (материалдардың, жабдықтардың және т.б.) жетіспеушілігі;

- дайындауға және жүзеге асыруға уақыттың жетіспеушілігі;
- әкімшілік немесе әріптестер тарапынан қолдаудың жоқтығы;
- жаңа тәсілді түсіну мен бейімдеудегі қиындықтар;
- кері байланыстың немесе тиімділікті бағалаудың әдіснаманың болмауы;

26. Сіз өзіңіздің педагогикалық тәжірибеңізде конструктивті тәсілді қолданасыз ба?

- иә, үнемі;
- иә, кейде;
- жоқ, бірақ мен оны пайдаланғым келеді;
- жоқ және оның қажеттілігін көріп тұрған жоқпын.

27. Егер конструктивті тәсілді қолданатын болсақ, онда қандай әдістер немесе іс-шаралар неғұрлым тиімді болады?

- нақты жағдаяттармен немесе кейстермен жұмыс істеу;
- жобалық іс-шаралар;

- зерттеу тапсырмалары;
- мәселелерді шешу үшін топтарда немесе жұптарда жұмыс істеу;

Уақыт бөліп, жауап бергеніңіз үшін рақмет!

3-4 СЫНЫПТАР ҮШІН САУАЛНАМА

Құрметті білім алушы!

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы білім беру ұйымдарында Біртұтас тәрбие бағдарламасының жүзеге асырылу барысын зерделеу мақсатында сауалнама жүргізеді.

Сіздерге ұсынылған сауалнама анонимді түрде толтырылады және сауалнама нәтижесі бойынша алынған ақпарат құпия болып саналады. Сауалнамаға мүмкіндігінше ашық әрі толық жауап беруіңізді сұраймыз. Сіздің пікіріңіз біз үшін маңызды.

Біз Сіздің ілтипаттылағыңыз үшін алғысымызды білдіреміз!

Осы сауалнамаға қатысу үшін ата-анаңыздан (заңды өкілдерінен) рұқсат алдыңыз ба?

Иә

Жоқ

Сауалнамаға қатысуға келісесіз бе?

Иә

Жоқ

Менің өңірім

Астана қ

Алматы қ.

Шымкент қ.

Абай обл

Ақмола обл

Ақтөбе обл

Алматы обл

Атырау обл

Батыс Қазақстан

Жамбыл обл

Жетісу обл

Қарағанды обл

Қостанай обл

Қызылорда обл

Маңғыстау обл

Павлодар обл

Солтүстік Қазақстан обл

Түркістан обл

Ұлытау обл

Шығыс Қазақстан обл

Менің сыныбым

3 сынып

4 сынып

Сынып сағаттарындағы қандай тақырыптар ұнады?

Қазақстандағы мерекелер туралы

Оқушының тәртібі

Табиғат, туған өлке туралы

Достық және өзара көмектесі

Қазақстанды қандай бейнемен байланыстырасың?

Бұл менің елім, үйім, мен оны өте жақсы көремін

Қазақстанның Әнұраны, Елтаңбасы

Бұл мен тұратын мекен

Менің отбасыммен тұратын мекен

Ойланбаппын

Қазақстан туралы тарихи әңгімелер мен ертегілерді тыңдағанды ұнатасыз ба?

Иә, өте жақсы көремін

Кейде ұнайды

Маған қызықты емес

Қазақстан рәміздерінің суретін салғанды ұнатасыз ба?

Иә, өте ұнайды

Кейде ұнатамын

Сурет салған ұнамайды

Адал болу дегенді қалай түсінесің?

Шындықты айту

Өзгенің затын алмау

Басқалардан көшірмеу

Сыныптастарыңның бірі сабақта мұғалімді алдағанын байқадың. Сенің әрекетің?

Мен ештеңе істемеймін, бұл менің ісім емес

Мен бұл туралы мұғалімге айтамын

Мен онымен бұл туралы жеке сөйлесемін

Мен оған оқуға көмектесуге тырысамын

Көшеде бір қарт әженің құлап, тұра алмай жатқанын көрдің. Сенің әрекетің?

Бірден көмек беремін
Көмек беруге ұяламын
Ойланамын
Ол өзі тұрғанша қарап тұрамын
Басқалар көмектесер деп ойлаймын

Мейірімді болу дегенді қалай түсінесің?

Басқаларға көмектесу
Басқа адамның өмірінің жақсаруына көмектесу
Сыйлықтар беру
Қамқор болу

Досыңның көңіл күйі болмаса не істейсің?

Көмектесуге тырысамын
Бірге ойнауға шақырамын
Менде сөйлемей қоямын
Білмеймін

Досына көмектесуге уәде бердің бірақ сені ата-анаң үйге шақырды

Уәде еткендей досыма көмектесемін
Анама досыма көмектесемін деп уәде бергенімді айтамын
Үйге қайтамын
Менің орныма басқаның көмектескенін сұраймын
Көмектеспеймін
Досыма анамның үйге шақырғанын ескертіп, келесі жолы көмектесетінімді айтамын

5-8 СЫНЫПТАР ҮШІН САУАЛНАМА

Құрметті білім алушы!

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы білім беру ұйымдарында Біртұтас тәрбие бағдарламасының жүзеге асырылу барысын зерделеу мақсатында сауалнама жүргізеді.

Сіздерге ұсынылған сауалнама анонимді түрде толтырылады және сауалнама нәтижесі бойынша алынған ақпарат құпия болып саналады. Сауалнамаға мүмкіндігінше ашық әрі толық жауап беруіңізді сұраймыз. Сіздің пікіріңіз біз үшін маңызды.

Біз Сіздің ілтипаттылағыңыз үшін алғысымызды білдіреміз!

Осы сауалнамаға қатысу үшін ата-анаңыздан (заңды өкілдерінен) рұқсат алдыңыз ба?

Иә

Жоқ

Сауалнамаға қатысуға келісесіз бе?

Иә

Жоқ

Менің өңірім

Астана қ.

Алматы қ.

Шымкент қ

Абай обл

Ақмола обл

Ақтөбе обл

Алматы обл

Атырау обл

Батыс Қазақстан

Жамбыл обл

Жетісу обл

Қарағанды обл

Қостанай обл

Қызылорда обл

Маңғыстау обл

Павлодар обл

Солтүстік Қазақстан обл

Түркістан обл

Ұлытау обл

Шығыс Қазақстан обл

Менің сыныбым

5 сынып

6 сынып

7 сынып

8 сынып

Сынып сағаттарында қандай тақырыптар қызықты болды?

Қазақстанның тарихы және мәдениеті

Патриотизм

Болашақ мамандықтар туралы

Қауыпсіздік және салауатты өмір салты

Мектептегі тәртіп туралы

Ұлттық құндылықтар

Қазақстанды қандай бейнемен байланыстырасыз?

Мен оны өте жақсы көремін

Бұл жәй ғана мен тұратын мекен

Ойланбаппын

Қазақстанның тарихы маңызды деп ойласыз ба?

Иә, өте маңызды

Ие, бірақ бұл ең бастысы емес

Бұл маңызды деп ойламаймын

Өз елінің патриоты болу деп нені айтасыз?

Елінің абыройлы азаматы болу және Отанын сүю

Туған үйін, ауылын, қаласын таза ұстау

Ұлттық мәдениетті құрметтеу

Білмеймін, ойланбаппын

Сіз сыныптастарыңыздың бірі елден көшіп бара жатқанын байқайсыз. Сіз не істейсіз?

Мен ештеңе істемеймін, бұл менің ісім емес

Мен оны қолдаймын

Мен оны айыптаймын

Мен оның себептері туралы көбірек білуге тырысамын

Мен өз елімді тастап ешқайда көшпейтіндігімді айтамын

Досың қиын жағдайға тап болса не істейсің?

Көмектесуге тырысамын

Бірге ойнауға шақырамын

Әңгімелесемін
Білмеймін, ойланбаппын
Назар аудармаймын

Егер досыңа көмектесуге уәде берген болсаң, бірақ уақытың болмай қалса не істейсіз?

Уәде еткендей досыма көмектесемін
Алдымен өз жұмысымды бітіріп аламын
Менің орныма басқаның көмектескенін сұраймын
Көмектеспеймін

Сіздің досыңыз дүкеннен бір зат ұрлауды ұсынды. Сіздің әрекетіңіз?

Ұсынысын қабыл аламын
Ұрлық жасауға қатысамын
Ұрлық жасаудан бас тартамын
Ұрлық жасау дұрыс емес екендігін түсіндіремін

Академиялық адалдықты қалай түсінесіз?

Тапсырмаларды өзім орындаймын және дереккөзге сілтеме жасаймын
Барлық тапсырмаларды өзім орындауға тырысамын
Дұрыс жауапты Интернеттен тауып аламын
Жақсы баға алу үшін сыныптастарымнан көмек сұраймын

Қандай жобаларға қатыстыңыз?

«Жасыл мектеп»
«Эковолонтерлер»
«Экологиялық мониторинг»
«Экологиялық туризм»
«Үнемді тұтыну»
«Қалдық заттарға екінші өмір сыйла»
«Мектептегі энергияны үнемдеу»
«Жеткіншектің жеті жарғысы»
«Еңбегі адал жас өрен»
«Ұрпаққа аманат»
«Цифрлық гигиена»
«Менің елім және менің құқығым»
«Уақытты басқару және өзін-өзі ұйымдастыру»
«Экранға тәуелділік: жаман әдет»
«Зиянды әдеттен аулақ бол»
«Спорт және мен»
«Қауіпсіздік және алғашқы көмек»
«Психологиялық әл-ауқат және күйзеліске төзімділік»
Ешқайсысына қатыспадым

9-11 СЫНЫПТАР ҮШІН САУАЛНАМА

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы білім беру ұйымдарында Біртұтас тәрбие бағдарламасының жүзеге асырылу барысын зерделеу мақсатында сауалнама жүргізеді.

Сіздерге ұсынылған сауалнама анонимді түрде толтырылады және сауалнама нәтижесі бойынша алынған ақпарат құпия болып саналады. Сауалнамаға мүмкіндігінше ашық әрі толық жауап беруіңізді сұраймыз. Сіздің пікіріңіз біз үшін маңызды.

Біз Сіздің ілтипаттылағыңыз үшін алғысымызды білдіреміз!

Осы сауалнамаға қатысу үшін ата-анаңыздан (заңды өкілдерінен) рұқсат алдыңыз ба?

Иә

Жоқ

Сауалнамаға қатысуға келісесіз бе?

Иә

Жоқ

Менің өңірім

Астана қ

Алматы қ.

Шымкент қ.

Абай обл

Ақмола обл

Ақтөбе обл

Алматы обл

Атырау обл

Батыс Қазақстан

Жамбыл обл

Жетісу обл

Қарағанды обл

Қостанай обл

Қызылорда обл

Маңғыстау обл

Павлодар обл

Солтүстік Қазақстан обл

Түркістан обл

Ұлытау обл

Шығыс Қазақстан обл

Менің сыныбым

9 сынып

10 сынып

11 сынып

Сынып сағаттарында қандай тақырыптар қызықты болды?

ҰБТ дайындық және ЖОО таңдау туралы

Ұлттық мүдде және мемлекеттік

Қоғамдағы жастардың өзін-өзі ұстау мәдениеті туралы

Болашақты және мансапты жоспарлау туралы

«Ұлттық мүдде» деп нені түсінесіз?

Бұл менің елім үшін маңызды

Бұл мемлекеттің маңызды екендігін білдіретін ұғым

Ұлт болашағының рухани біртұтастығы

Қазақстандық қоғамның құндылықтары

Білмеймін, ойланбаппын

Қазақстандағы және әлемдегі маңызды оқиғалар туралы қалай білесіз?

Жаңалықтарды теледидардан көремін

Интернетте немесе әлеуметтік желілерде оқимын

Ата-аналармыз айтады

Мектепте талқылаймыз

Сіздің ойыңызша, Қазақстанның мемлекеттілігін нығайтуға не ықпал етеді?

Білім және мәдениеттің дамуы

Экономикалық даму

Саяси тұрақтылық

Серіктес елдермен тығыз қарым-қатынас орнату

Өзіңіздің әрекетіңіз үшін жауапкершілікті сезінесіз бе?

Көпшілік жағдайда өзіме жауапкершілік аламын

Егер тікелей маған қатысты болса ғана

Барлық уақытта емес

Сіз өз еліңізге қауіпті нәрсе болып жатқанын байқадыңыз. Сіз не істейсіз?

Елемеймін

Мен қауіптің алдын алу үшін бірдеңе жасауға тырысамын

Не істеу керектігін білмеймін

Академиялық адалдықты қалай түсінесіз?

Тапсырмаларды өзім орындаймын және дереккөзге сілтеме жасаймын
Барлық тапсырмаларды өзім орындауға тырысамын
Дұрыс жауапты Интернеттен тауып аламын
Жақсы баға алу үшін сыныптастарымнан көмек сұраймын

Сіз бір кісінің әмиянын түсіріп алғанын көрдіңіз. Сіздің әрекетіңіз?

Әмиянын қайтарып беремін
Өзіме қалтырамын
Көрмегендей боламын

Адал еңбек дегенді қалай түсінесіз?

Еңбек етудің ең дұрыс жолы деп санаймын
Адал еңбек әрине жақсы, бірақ кейде айла жасауға да болады
Ең бастысы нәтижеге жету, қалай екені маңызды емес
Бұл туралы ойланбаппын

Қандай жобаларға қатыстыңыз?

«Жасыл мектеп»
«Эковолонтерлер»
«Экологиялық мониторинг»
«Экологиялық туризм»
«Үнемді тұтыну»
«Қалдық заттарға екінші өмір сыйла»
«Мектептегі энергияны үнемдеу»
«Жеткіншектің жеті жарғысы»
«Еңбегі адал жас өрен»
«Ұрпаққа аманат»
«Цифровая гигиена»
«Менің елім және менің құқығым»
«Уақытты басқару және өзін-өзі ұйымдастыру»
«Экранға тәуелділік: жаман әдет»
әдеттен аулақ бол»
«Спорт және мен»
«Қауіпсіздік және алғашқы көмек»
«Психологиялық әл-ауқат және күйзеліске төзімділік»
Ешқайсысына қатыспадым

Қосымша К

Орта білім беру ұйымдарында тәрбие жұмысын ұйымдастырудың нормативтік құқықтық аспектілері

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің «Орта білім беру ұйымдарында сынып жетекшілігі туралы Ережені» бекіту туралы 2016 жылғы 12 қаңтардағы № 18 бұйрығы бойынша:

Сынып жетекшісінің мақсаты мен міндеттері

Сынып жетекшісі қызметінің мақсаты – балалардың жан-жақты дамуын ынталандыру, оқушылардың жеке басының қалыптасуы мен дамуына жағдай жасау, ата-аналармен (басқа да заңды өкілдермен) өзара байланыс орнату және оларды оқу мен тәрбие процесіне тарту.

Сынып жетекшісінің міндеттері:

- 1) салауатты өмір салтына ынталандыру;
- 2) азаматтық пен патриотизмге, өз Отанын сүйуге, табиғатты қастерлеуге тәрбиелеу;
- 3) отбасы ара-қатынасын нығайту, үлкендерге құрметпен қарауға тәрбиелеу;
- 4) сыныпта достық ортаны, өзара түсіністікті құру;
- 5) білім алушылардың басқаларға деген жауапкершілігін, ұжымда жұмыс істей білуге баулу;
- 6) білім алушылардың өмір сүру жағдайларын білу;
- 7) ата-аналар жиналысын өткізу (педагогикалық консилиумдар, тренингтер, әңгімелер, ата-аналарға (басқа да заңды өкілдерге) арналған консультациялар);
- 8) білім алушылардың оқу жетістіктері және ішкі тәртіп ережелерін сақтау мәселелері бойынша ата-аналармен өзара әрекеттесу;
- 9) аптасына бір рет сынып сағаттарын өткізу;
- 10) білім беру ұйымының басшысын (директорын) сыныбымен тәрбие жұмысының жай-күйі туралы хабардар ету.

Сынып жетекшісінің функциялары:

1) Ұйымдастырушылық және үйлестіру функциялары:

- сынып жетекшісінің жұмыс жоспарын әзірлеу;
- «мектеп-оқушы-ата-ана» өзара әрекетін жүзеге асыру;

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің «Орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдарының педагог қызметкерлері орындауға міндетті құжаттардың тізбесін және олардың нысандарын бекіту туралы» 2020 жылғы 6 сәуірдегі № 130 бұйрығымен айқындалған құжаттаманы жүргізу (Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2020 жылғы 6 сәуірде № 20317 болып тіркелді.).

2) Аналитикалық функциялар:

- оқушының жеке ерекшеліктерін зерттеу;
- сыныптағы оқушылардың жалпы даму динамикасын және үлгерім жағдайын талдау.

3) Коммуникациялық функциялар:

- білім алушылар арасындағы тұлғааралық қатынастарды реттеу;
- сыныпта жалпы қолайлы психологиялық климатты қалыптастыруға ықпал ету;
- білім алушылардың коммуникативті қасиеттерін қалыптастыруға көмектесу;
- мұғалімдер, білім алушылар және ата-аналар (басқа да заңды өкілдер) арасындағы ынтымақтастықты дамыту.

4) Бақылау функциялары:

- сыныптағы білім алушылардың үлгерімін, сабаққа қатысуын, сыртқы келбетін, эмоционалдық-психологиялық жағдайын бақылау.

Сынып жетекшісі өз функцияларына сәйкес білім алушылармен жұмыс жасау формаларын тандайды:

- 1) жеке (әңгімелесулер, консультациялар, мәселелерді шешу жолдарын бірлесіп іздеу және т.б.);
- 2) топтық (шығармашылық бірлестіктер, өзін-өзі басқару органдары және басқалар);
- 3) ұжымдық (конкурстар, спектакльдер, концерттер, жорықтар, митингілер, жарыстар және т.б.).

Білім беру ұйымдары оқыту мен тәрбиенің тұтастығын қамтамасыз етуде:

1) пәндік мазмұн шеңберінде:

- әр пән бойынша қысқа мерзімді жоспар әзірлеуде оқу мақсатын жүзеге асыруда ұсынылатын оқу тапсырмаларының мазмұнының тәрбиелік мәнін ескеру және оның сабақ барысында жүзеге асырылуын қамтамасыз ету;
- пәндік апталық іс-шараларын жоспарлауда ұлттық құндылықтарды негізге алу және оны жүзеге асырылуын қамтамасыз ету;
- пәндік бірлестіктер (кафедралар) пән апталықтарын жоспарлауда білім алушылардың танымдық белсенділігін арттырумен қатар ұлттық құндылықтарды негізге алып ұйымдастырылатын іс-шаралардың тәрбиелік мәніне назар аудару және оның мазмұн арқылы жүзеге асырылуын қамтамасыз ету.

2) сынып сағаттары мен тәрбие іс-шаралары шеңберінде:

- сынып сағаттарының жылдық жоспарын әзірлеуде ұлттық құндылықтарды қалыптастырудың бірізділігі мен жүйелілігін сақтау;

– оқу жылының мерейтойлық күнтізбесін ескере отырып, ұлттық құндылықтарды әр айға бөліп жоспарлау және оның жүзеге асырылуын қамтамасыз ету;

– сынып сағаттары аптасына бір сағаттан мектептің сабақ кестесіне сай енгізілуі және уақытылы жүйелі түрде өткізілуі.

3) сыныптан тыс іс-әрекеттер шеңберінде:

– білім алушылардың бос уақытын дұрыс ұйымдастыру мақсатында пән мұғалімдері мен сынып жетекшілерінің бірлескен жобалары арқылы жүзеге асыру;

– білім алушылардың мектептен, сынып тыс уақытта бос уақыттарын дұрыс ұйымдастыру үшін мектепте қосымша білім алуға (үйірме, клубтар, секциялар, факультатив т.б.) қатысуын қамтамасыз ету.

4) Отбасымен ынтымақтастық шеңберінде:

- құндылықтар негізінде білім алушылардың тұлғалық қасиеттерін қалыптастыру ата-аналармен/заңды тұлғалармен ашық әрі сенімді қарым-қатынас орнату.

- білім беру ұйымының қызметіне ата-аналар қауымдастығын тарту (тәрбие жұмысын жоспарлау, бірлесіп басқару әрі шешім қабылдау);

- ата-аналармен бірге білім беру ұйымының құндылықтарын анықтау, олардың құндылықтарды дарытудағы рөлін талқылау;

- білім беру ұйымының әлеуметтік желілердегі (Instagram, Facebook, Телеграм және т.б.) парақшасы арқылы ақпарат алушы ретінде ата-аналармен байланыс орнату;

- ата-аналар қауымдастығын оқу және оқудан тыс іс-шараларға тарту;

- білім алушылардың даму динамикасын көріп, сапалы кері байланыс беру мақсатында ата-аналар жиналыстарының жаңа түрлерін ұйымдастыру (педагогикалық консилиумдар, тренингтер, семинарлар, ашық есік күндері, ата-аналар конференциялары, дәрістер, педагогикалық қонақ бөлмелері).

5) Қоғамдық серіктестермен өзара әрекеттесу шеңберінде:

- білім беру ұйымының өз қажеттіліктеріне сәйкес ведомстволық ұйымдармен тұрақты түрде жұмыс ұйымдастыру;

- жергілікті жердің көрнекті орындарында сабақ өткізу (музей педагогикасы, театр педагогикасы, өлкетану экскурсиялары, кәсіпорындарға бару).

ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫҢ ЖІКТЕЛУ КАРТАСЫ

ҰЛТТЫҚ МҮДДЕ	АР-ҰЯТ	ТАЛАП
<p>Қазақстанның мемлекеттілігін нығайтуға атсалысуға, оңтайлы имиджін қалыптастыруға, еліміздің мүддесіне, қоғам игілігіне адал қызмет етуге, ұлттық мұраға ұқыптылықпен қарауға және оны дәріптеуге, қазақ тілінің аясын кеңейтуге үлес қосатын, құқықтық, экологиялық мәдениеті жоғары, отаншыл, мемлекетшіл және намысшыл, мемлекеттік рәміздерді қадірлейтін, елінің тарихын құрметтейтін, ұлттық мұраны, мәдениетті дәріптейтін, құқықтық және экологиялық мәдениеті жоғары тұлға тәрбиелеуді көздейді</p>	<p>Этикалық принциптерді қалыптастыруға, өзін және өзгелерді құрметтеуге, өз ісіне жауапкершілікпен қарауға, мінез-құлықты нығайтуға және жауапты азамат болуға ынталандырады және мейірімділікке баулуды және сөзіне берік, ісіне жауапкершілік танытатын, ата-анасына сүйіспеншілікпен қарайтын, достарын, сыныптастарын сыйлайтын, кішіге ізет, үлкенге құрмет көрсететін тұлға тәрбиелеуді көздейді.</p>	<p>Білім алушылардың сыни және креативті ойлау, жеке және командамен жұмыс істей білу, білуге, жаңаны тануға құштар болу, физикалық белсенді болу, салауатты өмір салтын ұстану, технологиялық және цифрлық дағдыларды ілгерілету, дұрыс қарым-қатынас орната білу, уақыт пен қаржыны тиімді жоспарлау дағдыларын дамытуға бағытталады</p>
<p>Тәуелсіздік Патриотизм Бірлік Ынтымақ Әділеттілік Жауапкершілік Тәртіп Заңға құрмет</p>	<p>Эмпатия Адалдық Намыс Әдеп нормалары Өзін-өзі басқару Өзін-өзі бақылау Эмоцияларын басқару Тіл табыса білу Басқаның ар-намысына құрметпен қарау Мейірімділік Қайырымдылық Бауырмалдық Сыпайылық Сыйластық Құрмет</p>	<p>Білімге құштарлық Кәсібилік Еңбекқорлық Белсенділік Креативтілік Сыни ойлау Цифрлық дағдылар Бастамашылдық Шешім қабылдау Ашықтық Ынтымақтастық Икемділік</p>

Мазмұны

Кіріспе	4
1. Зерттеудің әдіснамалық негіздері	8
2. Деректерді жинауға арналған құралдар	27
Қорытынды	36
Пайдаланылған дереккөздер тізімі	37
Қосымша	39

Орта білім беру ұйымдарында Біртұтас тәрбие бағдарламасын іске асыруды зерттеу әдіснамасы

Басуға 20. 03.2024. ж. қол қойылды. Пішімі 60×84 1/16.
Қағазы офсеттік. Офсеттік басылыс.
Қаріп түрі «Times New Roman». Шартты баспа табағы 10.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
«Б. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы» РМҚК
010000, Нұр-Сұлтан қ., Мәңгілік ел даңғылы, 8,
«Алтын Орда» БО, 16-қабат